

Aan de leden van de gemeenteraad

Onderwerp: Raadsinformatiebrief: concept rapport "Windhagen Dronten"

Geacht raadslid,

Tijdens de raadscommissievergadering van 13 februari jl. besprak u het agendapunt: beantwoording artikel 33 vragen over erfsingels en windhagen aan de hand van het bespreekvoorstel van D66. Naar aanleiding van deze bespreking deed het college de toezegging u via een raadsinformatiebrief in kennis te stellen van het onderzoeksrapport betreffende de windhagen.

Bijgaand treft u concept rapport "Windhagen Dronten" aan. Dit concept rapport is een onderzoeksresultaat. Vanaf paragraaf 4.2 (p. 33) worden oplossingsmogelijkheden/alternatieven benoemd. Het college nam over dit onderzoeksresultaat en genoemde oplossingsmogelijkheden/alternatieven (nog) geen standpunt in. U kunt dit onderzoeksresultaat betrekken bij een eventuele discussie omtrent dit onderwerp in uw raad. Mocht hieraan geen vervolg worden gegeven dan komt het college op een later moment zelf met een voorstel.

Achtergrond

Bij de vaststelling van het bestemmingsplan "Buitengebied (D4000)" is een motie aangenomen betreffende de windhagen in het fruitteeltgebied. In deze motie verzoekt de gemeenteraad het college:

- *Een onderzoek te doen naar de mogelijke landschappelijke alternatieven ter vervanging van windhagen met behoud van het karakteristieke landschapsbeeld van de voormalige fruitteeltgebieden;*
- *De raad gelijktijdig met de voorziene aanpassingen van het bestemmingsplan Buitengebied in verband met de inpassing van veehouderij en windenergie, het hier bedoeld onderzoek te presenteren en te implementeren in het voorgenoemde bestemmingsplan.*

In maart 2018 is de gemeenteraad per raadsinformatiebrief geïnformeerd over de uitwerking van deze motie. Bureau Eelerwoude is aan de slag gegaan met de onderzoeksvraag die gebaseerd is op de motie:

Bijlage(n): 1

Welke landschappelijke mogelijkheden (alternatieven) zijn er, in lijn van elzenhagen om de boomgaard, waarbij het karakteristieke landschapsbeeld van de oorspronkelijke fruitteeltgebieden wordt behouden met daarbij handvaten voor een ruimtelijk/planologische vertaling.

Bij de uitwerking van deze onderzoeksvraag zijn de volgende stakeholders betrokken: LTO, NFO, individuele fruitteiler, landschapsbeheer Flevoland en St. Geschiedschrijving Dronten.

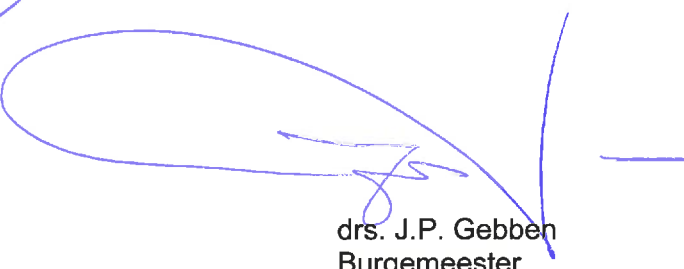
In juni / juli 2018 startte het betreffende onderzoek. De eerste fase bestond uit inventarisatie. Onder meer vonden gesprekken plaats met de diverse stakeholders. Ook vond een overleg met een aantal raadsfracties plaats. Naar aanleiding van deze informatie is aan de slag gegaan met de uitwerking. Eind 2018 zijn de eerste resultaten besproken. Dit leidde tot mogelijke oplossingsrichtingen. Deze mogelijkheden zijn verder uitgewerkt en zijn 4 december 2019 afgestemd met de stakeholders. In deze bijeenkomst kwam nadrukkelijk de tegenstelling tussen agrarische belangen versus landschappelijk/cultuurhistorische belangen naar voren. De resultaten van deze bijeenkomst zijn verwerkt in het onderzoeksrapport en een samenvattend verslag van deze bijeenkomst is als bijlage bij het rapport gevoegd.

Met vriendelijke groet,

het college van Dronten

drs. T. van Lente
Secretaris

drs. J.P. Gebben
Burgemeester

Windhagen Dronten

Onderzoek naar mogelijkheden tot behoud van landschappelijke karakteristieken van windhagen
in fruitteeltlocaties

Eelerwoude werkt

met passie aan een mooi

en groen Nederland

Opdrachtgever:

Naam: Gemeente Dronten
Adres: Postbus 100
Postcode: 5250 AC
Plaats: Dronten

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P8372
Datum: Februari 2020
Projectleider: Michiel van Amersfoort
Opgesteld: Chris Mudde
Gecontroleerd: Michiel van Amersfoort

Windhagen Dronten

Onderzoek naar mogelijkheden tot behoud van landschappelijke
karakteristieken van windhagen in fruitteeltlocaties

Inhoudsopgave

1.	Aanleiding	7
1.2	Onderzoeksvraag en aanpak.....	7
2.	Korte historie windhagen Dronten	9
2.1	De status van windhagen in beleid.....	9
3 .	Landschappelijke analyse	11
3.1	Bureaustudie via GIS.....	11
3.2	Veldbezoek	15
3.3	Windhagen in de landschappelijke structuur.....	21
3.4	Biodiversiteit en ecologische waarde.....	27
3.5	Landschappelijke waardering windhagen.....	27
3.6	Veranderend grondgebruik.....	29
4.	Alternatieven	29
4.1	Instrumenten.....	29
4.2	Alternatieven.....	33
5.	Conclusie en aanbevelingen	45
6.	Bijlagen	47
6.1	Eigendom Rijksvastgoedbedrijf in fruitteeltlocaties.....	47
6.2	Gesprekken in het veld.....	51
6.3	Verslag stakeholdersbijeenkomst.....	59
6.4	Legenda topografisch kaartmateriaal.....	61

Afbeelding 1. Bestemmingsplan Oostelijk Flevoland, 1969, Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders

1. Aanleiding

In april 2015 stond de vaststelling van het bestemmingsplan “Buitengebied (D4000)” op de agenda van de gemeenteraad. Het bestemmingsplan is 30 april 2015 vastgesteld met een motie. In deze motie wordt het college verzocht:

- Een onderzoek in te stellen naar de mogelijke landschappelijke alternatieven ter vervanging van windhagen met behoud van het karakteristieke landschapsbeeld van de voormalige fruitteeltgebieden;
- De raad gelijktijdig met de voorziene aanpassingen van het bestemmingsplan Buitengebied in verband met de inpassing van veehouderij en windenergie, het hier bedoelde onderzoek te presenteren en te implementeren in het voornoemde bestemmingsplan.

1.2 Onderzoeksvraag en aanpak

Gemeente Dronten heeft uit de motie bij het bestemmingsplan de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke landschappelijke mogelijkheden (alternatieven) zijn er, in lijn van elzenhagen rondom de boomgaard, waarbij het karakteristieke landschapsbeeld van de oorspronkelijke fruitteeltgebieden wordt behouden met daarbij handvaten voor een ruimtelijk/planologische vertaling wanneer dit uit het onderzoek voortvloeit?

De windhagen dragen voor een belangrijk onderdeel bij aan de karakteristiek van de fruitteeltgebieden. Het behoud, maar ook het herstel, moet deze karakteristiek in stand houden, en mogelijk ook terugbrengen. Het is nu niet exact inzichtelijk waar deze karakteristieke windhagen aanwezig zijn en waar ze zijn verdwenen. Daarnaast is onbekend in hoeverre de bestaande windhagen daadwerkelijk ‘beleefd’ worden en of (alle) verdwenen windhagen daadwerkelijk afbreuk hebben gedaan aan de karakteristiek van het fruitteeltgebied.

In deze fase ligt de nadruk op het vastleggen van de waarde van de bestaande en verdwenen windhagen in relatie tot het landschap en de agrarische praktijk. Op basis van deze waardering wordt in dit onderzoek antwoord gegeven op de onderzoeksvraag van de gemeente Dronten.

Leeswijzer

In **hoofdstuk 2** wordt een beeld geschetst van de historische ontwikkeling van de fruitteeltgebieden rondom de kern van Dronten en wat de achterliggende ontwerpgedachte is geweest. Vervolgens wordt de huidige status van de windhagen in het ruimtelijk beleid belicht, zowel op gemeentelijk als provinciaal niveau. De hierna volgende hoofdstukken vormen het eerste deel van het onderzoek, gericht op het bepalen van de waarde van de huidige windhagen in de fruitteeltgebieden en het signaleren van kansen en knelpunten.

Hoofdstuk 3 geeft een Landschappelijke analyse, gebaseerd op zowel bureaustudie als veldbezoek. Middels een bureaustudie in GIS bepalen we de landschappelijke ontwikkeling van de windhagen. Dit wordt geverifieerd in het veld. Ook wordt op basis van veldbezoek een ruimtelijke analyse gegeven, op basis waarvan een ruimtelijke waardering van de aanwezige windhagen in de te onderscheiden fruitteeltlocaties wordt gegeven.

Doel van deze studie is het formuleren van mogelijke alternatieven. Deze worden beschreven in **hoofdstuk 4**. Daarin wordt zowel ingegaan op de ruimtelijke mogelijkheden, als de instrumenten die gebruikt kunnen worden om het behouden van windhagen te realiseren.

In **hoofdstuk 5** worden tot slot enkele conclusies en aanbevelingen geschetst die de gemeente Dronten kan gebruiken in toekomstig te formuleren beleid of bij de praktische uitvoering van de huidige aanpak.

In het kader van deze studie is kennis over de fruitteeltlocaties en de bijbehorende windhagen opgehaald bij mensen uit het gebied zelf. In deze fase zijn kansen en knelpunten geïnventariseerd door met een aantal ondernemers en organisaties (fruitteelt, akkerbouw, veeteelt, landschapsbeheer) in gesprek te gaan. We hebben besproken welke randvoorwaarden vanuit praktische, bedrijfseconomische en ruimtelijke redenen meegenomen moeten worden en de verkenning naar alternatieven. Een weergave van deze gesprekken is opgenomen in de bijlage. Vervolgens zijn de voorlopige conclusies voorgelegd aan stakeholders in een werksessie. De resultaten van deze bijeenkomst zijn eveneens als bijlage opgenomen.

Afbeelding 2. Uitsnede uit Bestemmingsplan Buitengebied Dronten, ter plaatse van de Boudewijnlaan. Te zien is dat de percelen en bouwblokken zijn aangemerkt als agrarisch (licht groen), enkele bouwvlakken zijn herbestemd als bedrijf (paars).

2. Korte historie windhagen Dronten

Oostelijk Flevoland was de derde polder die werd gecreëerd in de voormalige Zuiderzee. Met de inrichting is gestart eind jaren '60 van de vorige eeuw onder leiding van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, die ook eigenaar was van de polder. De inrichting is een schoolvoorbeeld van raamwerkplanning: krachtig aangezette hoofdlijnen bepalen de hoofdopbouw van het landschap. De wegenstructuur is helder opgezet en hiërarchisch van aard: de doorgaande wegen zijn vormgegeven als lanen (qua beplanting) en er is in principe geen bebouwing aan gekoppeld. De wegen die langs de boerdijen voeren, zijn onbeplant. Voor het buitengebied ontwierp de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders een verkavelingsstructuur voor landbouwgrond en bebouwing. De Rijksdienst koos daarbij voor een gemiddelde kavelgrootte van 300 x 1000 meter met een bedrijfsmaat van 40 hectare voor akkerbouw en min of meer gehalveerde kavels met een bedrijfsmaat van minimaal 15 ha. voor fruitteeltbedrijven. (Bron: Erfgoedbeleid Visie Buitengebied Dronten, Het Oversticht, december 2008.) De gebieden, aangewezen voor fruitteelt, zijn voorzien van een extra ontsluitingsweg, gelegen binnen de hoofdstructuur van ontsluitingswegen. Deze wegen van kleinere orde zijn heden ten dage nog te herkennen aan een straatnaam eindigend op "...laan". De landbouwgronden werden aanvankelijk uitgegeven in pacht aan de agrariërs. Deze uitgifte is gestart in 1969. In de loop van de jaren '90 van de vorige eeuw zijn ook gronden verkocht. *(Bron: gesprekken met Landschapsbeheer Flevoland).*

De Rijksdienst ontwierp een bestemmingsplan voor Oostelijk Flevoland in 1969. De geplande fruitteeltlocaties ten noorden, oosten en zuiden de kern van Dronten zijn goed zichtbaar. De locatie het verst ten zuidwesten van Dronten is nooit aangelegd. *(Bron: Erfgoedbeleid Visie Buitengebied Dronten, Het Oversticht, december 2008)*

In oude cultuurlandschappen was de geomorfologische en bodemkundige situatie bepalend voor de ligging van soorten grondgebruik. De situering van fruitteeltlocaties rondom de kern van Dronten heeft echter geen relatie met de bodemkwaliteit, want de grond en bodem verschillen niet in de wijde omtrek. De situering van fruitbedrijven rondom de kern van Dronten is te verklaren vanuit praktische redenen. Fruitbedrijven zijn afhankelijk van seizoensarbeid. Die kwam destijds uit de kern van Dronten: iedere nazomer werd het fruit geplukt door voornamelijk huisvrouwen en jongeren. Ook de lokale afzet van fruit was destijds van belang. *(Bron: gesprek met St. Geschiedschrijving Dronten)*

De randen van de percelen met fruitbomen werden destijds direct ingeplant met windhagen van zwarte els of beuk, om het gewas te beschermen tegen de elementen. De fruitgebieden waren in het open polderlandschap herkenbaar door deze omzoming met windhagen. De situering van fruitteeltlocaties rondom de dorpskern resulteerde door de aanwezige windhagen om de percelen in een groene zone rondom de kern van Dronten.

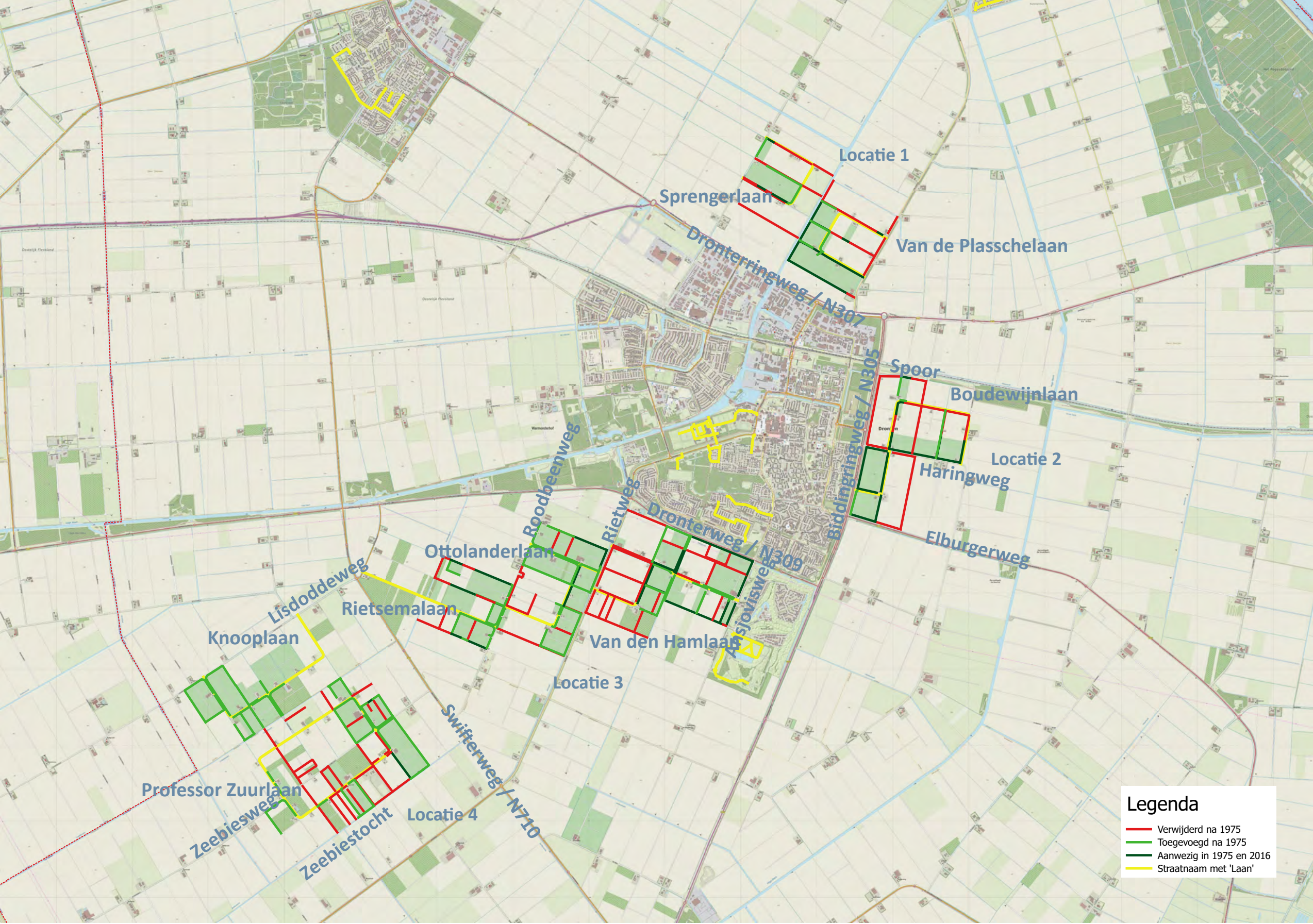
*De oorspronkelijke ontwerpgedachte is door gemeente Dronten niet teruggevonden in de vorm van een getekende kaart op perceel niveau. Daarom is geen exacte weergave van het ontwerp beschikbaar. Of er ook daadwerkelijk een getekend ontwerp is gemaakt, of dat het principe van aanplant bij de aanleg is toegepast zonder ontwerp, is niet bekend.

2.1 De status van windhagen in beleid

Het gemeentelijk beleid van gemeente Dronten ten aanzien van het buitengebied, waar de windhagen zijn gelegen, is vastgelegd in het bestemmingsplan "Buitengebied (D4000)", 2016 (Afbeelding 2). In dit bestemmingsplan zijn de oorspronkelijke fruitteeltgebieden (inclusief de windhagen) bestemd als 'Agrarisch' (artikel 3), waarbij de erven in dit gebied de aanduiding 'Fruitteelt' hebben, met daaraan ondergeschikt het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de landschappelijke waardevolle erfsingelbeplanting en kavelbeplanting met de daarbij behorende erfsloten. Windhagen vallen onder de noemer kavelbeplanting. Windhagen zijn beschermde landschapselementen en mogen niet gerooid worden, tenzij een omgevingsvergunning wordt aangevraagd of als onderdeel van regulier onderhoud/beheer gericht op instandhouding van de windhagen ¹. Deze beschermde status is bevestigd in een uitspraak door de Raad van State in oktober 2016. Op het vastgestelde bestemmingsplan was een beroep ingediend. Een beroep ging in op de opgenomen verplichting voor fruitteeltbedrijven om op de kavelrand een windsingel in de vorm van beplanting te laten staan. Dit beroep is ongegrond verklaard, omdat de gemeenteraad een dergelijke verplichting mag opnemen in het bestemmingsplan vanwege de cultuurhistorisch, landschappelijke waarde (uitspraak kenmerk 201506596/1/R1).

Volgens het bestemmingsplan mag conform de Omgevingsvisie van Provincie Flevoland, november 2017 het bouwka­vel van fruitbedrijven worden vergroot tot 2,5 ha. Daarbij is geen verplichting tot aanplant van een erfsingel op de bedrijfskavel (erf), in tegenstelling tot akkerbouw/veeteeltbedrijven die deze verplichting wel hebben. Wel moet bij de uitbreiding van een agrarische bedrijfskavel (erf) in het fruitteeltgebied gezorgd worden voor een kavelbeplanting (lees: (wind)haag) rondom de buitenzijde van de kavel / land ((voormalige)boomgaard). In de fruitteeltgebieden zijn de windhagen rondom de kavel, boomgaarden daarmee de enige landschapselementen die in het beleid worden geborgd. De beschermde status van windhagen vraagt om een waardering van de huidige windhagen en een visie op de instandhouding.

¹ De betreffende omgevingsvergunning is een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden (voorheen aanlegvergunningstelsel genoemd). Het betreft artikel 3.7 van het bestemmingsplan "Buitengebied (D4000)".

Afbeelding 3. GIS inventarisatie van oorspronkelijke, aanwezige en verdwenen windhagen

3. Landschappelijke analyse

3.1 BUREAUSTUDIE VIA GIS

In deze bureaustudie spiegelen we de oorspronkelijk ontwerpgedachte van de fruitteeltlocaties tegen over de huidige situatie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in de oorspronkelijke ontwerpgedachte, de daadwerkelijk aangelegde hagen (1975) en de huidige situatie. Hiervoor maken we gebruik van de beschikbare kennis en gegevens bij de gemeente Dronten. De oorspronkelijke ontwerpgedachte is door gemeente Dronten niet teruggevonden in de vorm van een getekende kaart. Daarom is geen exacte weergave van het ontwerp beschikbaar. Of er ook daadwerkelijk een getekend ontwerp is gemaakt, of dat het principe van aanplant bij de aanleg is toegepast zonder ontwerp, is niet bekend. Daarom is uitgegaan van de ontwerpprincipes zoals geschetst in Hoofdstuk 2.

In bijgaande kaarten is per fruitteeltlocatie een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de windhagen. Als uitgangspunt voor de oorspronkelijke aanleg is de luchtfoto van 1975. De fruitteeltlocaties zijn door de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders in pacht uitgegeven sinds 1969. Het is aannemelijk te veronderstellen dat in 1975 het overgrote deel van de windhagen inmiddels was aangeplant. De op de luchtfoto van 1975 te herkennen windhagen omvatten alle in de kaart aangegeven **rode** en **donkergroene** lijnen samen.

De aanwezigheid van windhagen in 1975 is vervolgens vergeleken met de luchtfoto van zomer 2016. Daarin zijn verschillen waar te nemen: sommige windhagen zijn verdwenen (aangegeven in **rood**) en sommige windhagen zijn nieuw aangeplant (aangegeven in **lichtgroen**). In **donkergroen** zijn de windhagen aangegeven die zowel in 1975 als in 2016 aanwezig waren.

Voor het opstellen van de kaarten is een topografische ondergrond gebruikt. Op deze ondergrond zijn de percelen in gebruik als bouwland in het geel weergegeven. De boomgaarden hebben een groene kleur. Ook buiten de fruitteeltgebieden zijn groene percelen zichtbaar. Dit zijn grasland percelen

Analyse

De contouren van de aangegeven fruitteeltlocaties uit het bestemmingsplan door de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders uit 1969 zijn goed herkenbaar. De wegen met de naam “...laan” delen de kavels rondom in kleinere kavels, geschikt voor de fruitteelt zoals voorzien in 1969. Ook heden ten dage is de fruitteelt grotendeels gesitueerd langs deze wegen. Overigens suggereert de straatnaam dat er sprake is van lanen in de zin van ingeplant met laanbomen, maar dat is niet het geval. Noch in 1975, noch in 2016. Er zijn vier locaties te onderscheiden, rondom wegen met de typerende straatnamen eindigend op “...laan”:

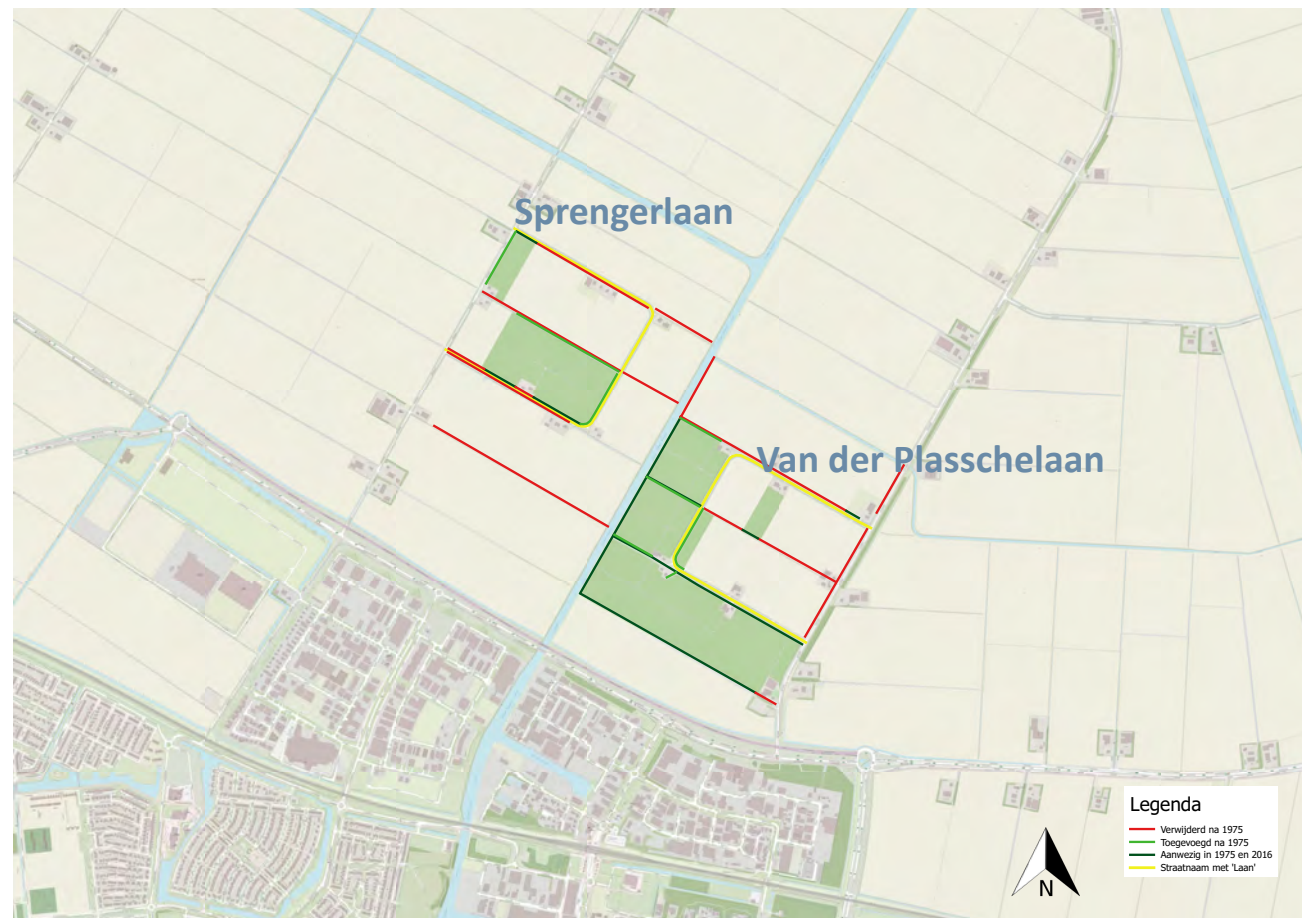
Ten noorden van de Dronterringweg / N307, ten westen van de Colijnweg. Straatnamen: Van de Plasschelaan, Sprengerlaan.

Ten oosten van de Biddingringweg / N305, tussen het spoor en de Elburgerweg. Straatnamen: Boudewijnlaan, Haringweg.

Ten zuiden van de Dronterweg / N309, westelijk van de Biddingringweg / N305. Staatnamen: Van der Hamlaan, Ottolanderlaan, Rietsemalaan, Ansjovisweg, Roodbeenweg, Rietweg.

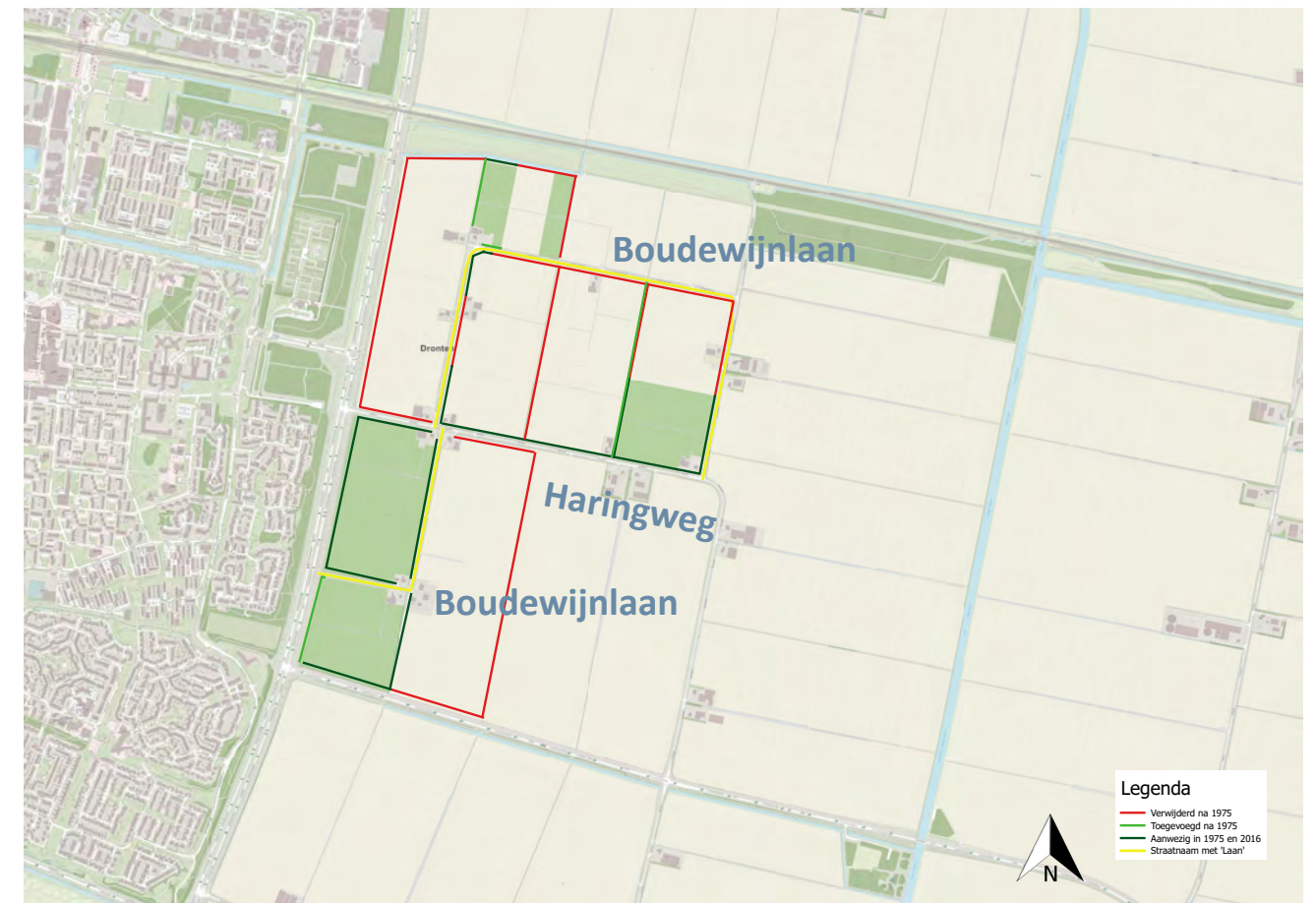
Ten zuidwesten van de Swifterweg / N710, noordelijk van de Zeebiestocht. Straatnamen:

Professor Zuurlaan, Knooplaan, Zeebiesweg, Lisdoddeweg.

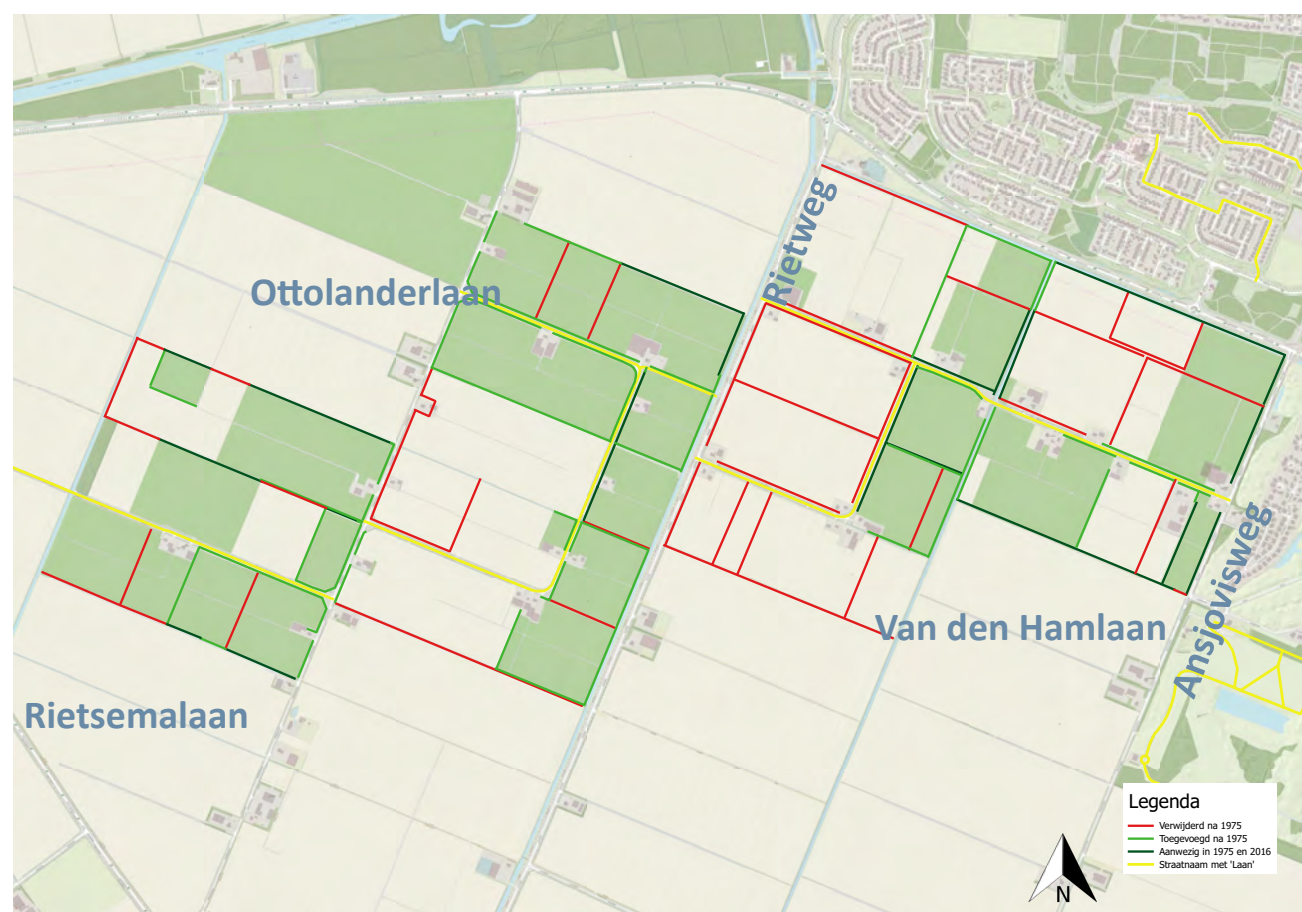
Locatie 1

Rondom de Sprengerlaan lijken de meeste windhagen verdwenen. Langs de noordgrens is wel een windhaag aangeplant. Er is geen gesloten contour om dit fruitgebied. Rondom de Van de Plasschelaan zijn een aantal authentieke windhagen te herkennen, die vooral de zuidwestelijke contour vormen. Tussenliggende windhagen zijn deels verdwenen.

Locatie 2

Rondom de Boudewijnlaan ten noorden van de Haringweg zijn de meeste windhagen verdwenen. Er staan nog een aantal authentieke restanten. Direct langs de Haringweg staat wel een authentieke windhaag. Rondom de Boudewijnlaan ten zuiden van de Haringweg zijn nog twee percelen omgeven door een windhaag, gelegen langs de Biddingringweg. Vanuit de omgeving is geen gesloten contour zichtbaar.

Locatie 3

Hier zijn weinig authentieke windhagen uit 1975 meer aanwezig. De belangrijkste liggen rondom de Van der Hamlaan en langs de Ansjovisweg. Tusseliggende windhagen zijn gerooid. Opvallend is dat hier niet alleen windhagen zijn verdwenen, maar ook windhagen zijn aangeplant sinds 1975, vooral rondom de Ottolanderlaan. Deze locatie is vanuit de omgeving herkenbaar aan een min of meer gesloten contour van windhagen, behalve gezien vanaf de Rietweg in oostelijke richting.

Locatie 4

Deze locatie omvat nauwelijks windhagen uit 1975. In 2016 was er nog slechts een herkenbaar. In 1975 waren alleen rondom de Professor Zuurlaan windhagen aangeplant. Mogelijk is dit fruitgebied pas in de loop van de jaren '70 ontwikkeld. Opvallend is dat weliswaar oorspronkelijke windhagen zijn verdwenen, vooral tussen en midden op de kavels, maar dat rondom de kavels nieuwe zijn aangeplant. Ook de windhagen rondom de Knooplaan zijn na 1975 aangeplant rondom kavels en nog aanwezig. Deze locatie heeft deels een aaneengesloten contour van windhagen rondom.

Locatie 1

Afbeelding 4. jonge aanplant windhaag met zwarte els aan Sprengerlaan

Afbeelding 6. geen windhagen langs Colijnweg

Afbeelding 5. onderbrekingen in windhagen aan Sprengerlaan

Afbeelding 7. Gesloten windhaag langs Van de Plasschelaan

Afbeelding 9. fragmenten van windhagen Van de Plasschelaan

Afbeelding 8. contour zonder windhagen Van de Plasschelaan

3.2 Veldbezoek

In het veld zijn de vier locaties bezocht. Daarbij is gekeken naar de herkenbaarheid als fruitteeltlocatie ten opzichte van het omliggende gebied (vooral akkerbouw) en de mate waarin de aanwezige windhagen daar aan bijdragen. Dus het beeld vanuit de omgeving gezien. Vervolgens is gekeken wat de aard van de aanwezige windhagen is en de belevingswaarde daarvan binnen de vier locaties. Hierbij zijn de bevindingen uit de conclusies van de bureaustudie in GIS meegenomen en geverifieerd. Dit is bekeken op hoofdlijnen per locatie en niet per strekkende meter windhaag.

Het veldbezoek ondersteunt de conclusies van de bureaustudie in GIS. Hier en daar zijn er verschillen tussen de inventarisatie in GIS en de details in het veld. Deze verschillen zijn niet bepalend voor het algehele beeld.

De soorten aanplant zijn niet opgenomen in de GIS informatie en kan alleen in het veld worden geïnventariseerd. De windhagen zijn aangeplant met de volgende soorten: voornamelijk bladverliezende zoals zwarte els, beuk, haagbeuk. (Beuk houdt een groot deel van de winter het bruin geworden blad). Een enkele windhaag is ingeplant met conifeer. Coniferen hebben een heel andere uitstraling en wekken meer de indruk van tuin of park, wat detoneert in het landschap. Uitgebreide en gedetailleerd inventarisatie valt buiten deze studie, maar wordt wel aanbevolen. De bevindingen ten aanzien van de windhagen in relatie tot het omliggende landschap en de groenstructuur van de kern van Dronten zijn verwerkt in de hierna volgende analyses.

Locatie 2

Afbeelding 10. gesloten windhaag langs Biddingringweg, deels gesloten contour

Afbeelding 12. windhaag zonder functie omgeven door akkerbouw

Afbeelding 11. fruitteelt grenst aan akkerbouw, voormalig fruitteeltperceel

Afbeelding 13. contour gezien vanaf Elburgerweg wordt gevormd door fruitbomen, niet door windhagen

Locatie 3

Afbeelding 14. gesloten contour langs Roodbeenweg/Ottolanderlaan

Afbeelding 16. doorzicht op voormalig fruitteeltperceel, nu akkerbouw

Afbeelding 15. gesloten windhagen langs Van den Hamlaan

Afbeelding 17. gesloten contour gezien vanaf Ansjovisweg

Locatie 4

Afbeelding 18. gesloten contour langs de Knooplaan

Afbeelding 20. enkelzijdige windhagen langs Professor Zuurlaan

Afbeelding 19. windhagen langs de Professor Zuurlaan

Afbeelding 21. fietsknooppuntenroute door fruitteeltlocatie 4

Opvallend

Afbeelding 22. windhagen verhullen de activiteiten er achter: links een golfresort, rechts fruitteelt (Ansjoisweg)

Afbeelding 24. originele, karakteristieke bungalows fruitteelt erven langs Boudewijnlaan

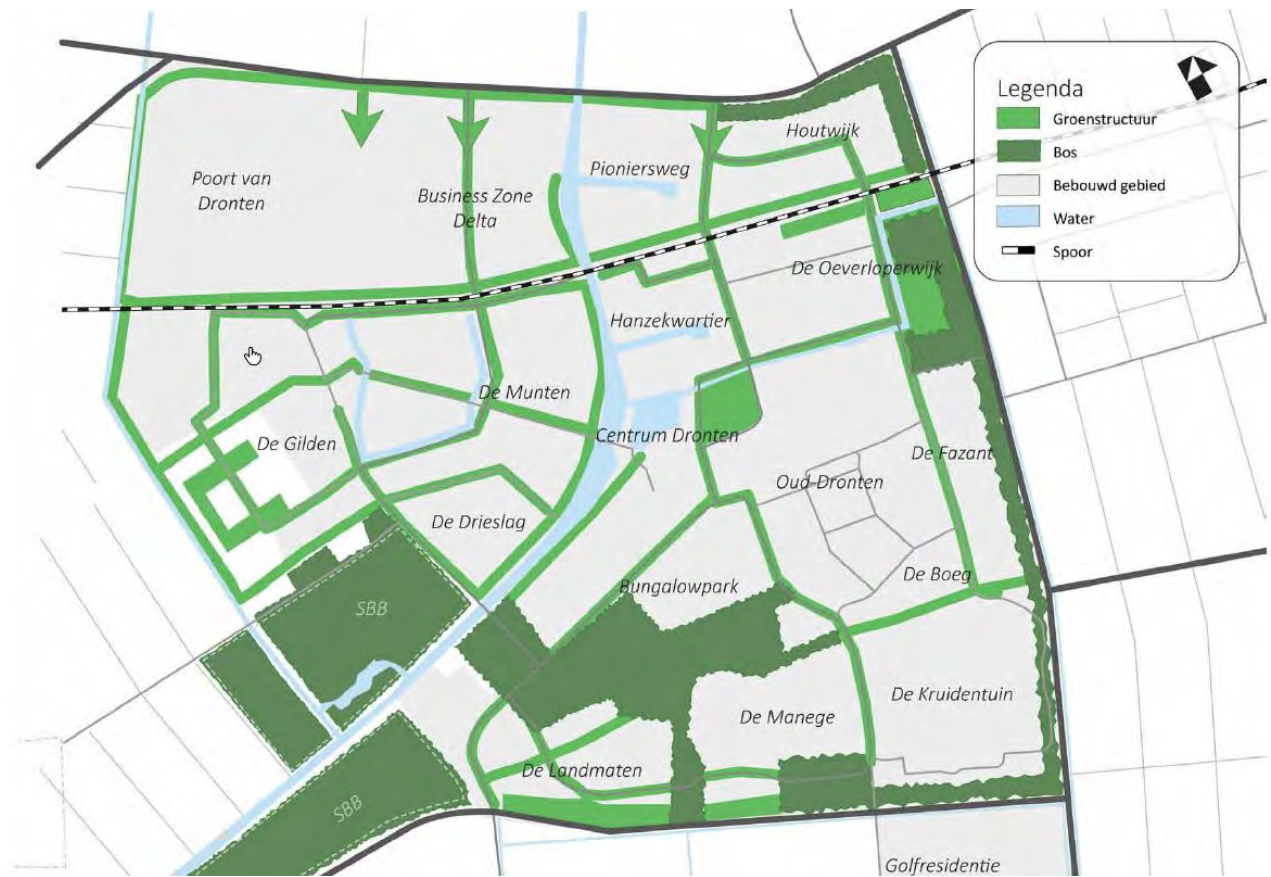

Afbeelding 23. verdubbeling: windhaag aan weerszijden van een smalle watergang (Van der Plasschelaan)

Afbeelding 25. in opkomst: doek tegen hagelschade (Professor Zuurlaan)

Afbeelding 27. de groenstructuur van Dronten

“In de oorspronkelijke structuurplannen (...) was het ruime opgezette groene karakter een belangrijk uitgangspunt. Dit karakter en de groene omlijsting van de woonwijken door grote groengebieden zoals (dorps)bossen, sportvelden en recreatiegebieden vormen ook nu nog de schakel tussen de woongebieden en het buitengebied. (...) Door de groene randen heeft Dronten (...) een introvert karakter dat sterk contrasteert met de grootschalige openheid van de landbouwgebieden waarin ze zijn gelegen. De gemeente wil deze groene omlijsting en het contrast behouden. Bij nieuwe ontwikkelingen mag het open polderlandschap daarentegen gezien en beleefd worden. Hierin zijn de aanleg van een groene omlijsting en de relatie met het buitengebied belangrijke uitgangspunten. Binnen de groene omranding draagt groen bij aan de eigen identiteit van (...) Dronten als veelzijdige hoofdkern. De verschillende identiteiten van de kernen vormen de kapstok waaraan (nieuwe) ontwikkelingen die passen bij de structuur van de plek worden opgehangen. Uitbreidingswijken spelen hierop in door voort te borduren op de aanwezige en aangrenzende groenstructuren en beplantingssoorten en -vormen.”
(Bron: Gemeente Dronten, BTL Advies, maart 2017)

3.3 WINDHAGEN IN DE LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR

Van groot naar klein

Wanneer men vanuit het omliggende polderlandschap de kern van Dronten nadert, is de beleving opeenvolgend van uitgestrekt en weids agrarisch polderlandschap, via een kleinschaliger landschap met windhagen en fruitteeltlocaties, naar de meer introverte, groene wijken van Dronten. De fruitteeltlocaties zijn vanuit de polder herkenbaar en onderscheiden zich van bijvoorbeeld windsingels op erven en laanbeplantingen door de maat en schaal: relatief laag en horizontaal aanwezig in het landschap. De randen rondom fruitteeltlocaties hebben landschappelijk de meeste impact, van grotere afstand gezien. Het meest herkenbaar zijn de locaties 3 en 4 vanwege de gesloten contour van windhagen. Locaties 1 en 2 zijn door het ontbreken van een gesloten contour van windhagen een stuk minder herkenbaar. Dit wordt ondersteund door de bureaustudie en bevestigd door landschapsbeheer Flevoland in gesprek (bijlage 2).

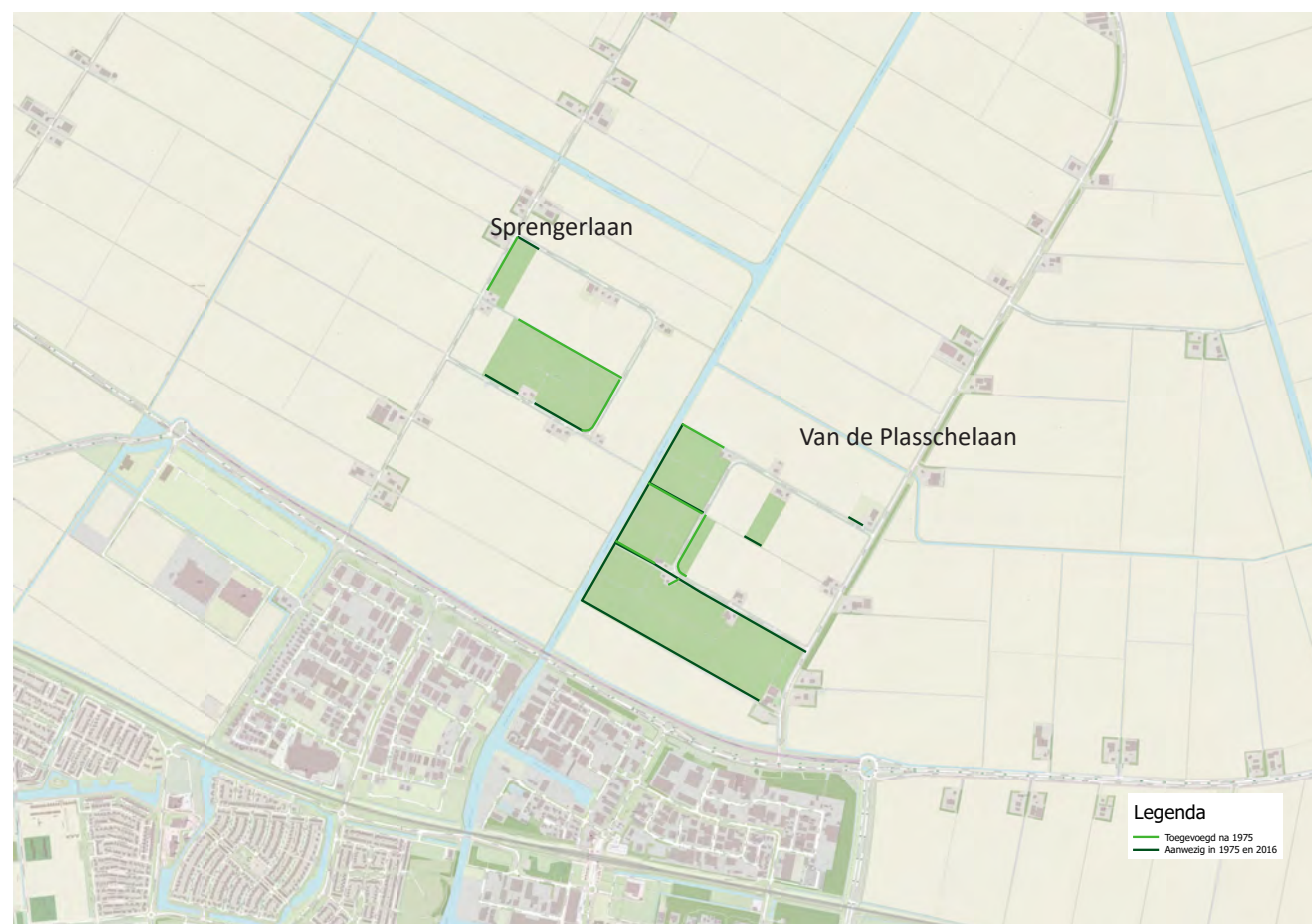
Bij naderen van de fruitteeltlocaties met een gesloten contour (locaties 3 en 4), is niet direct te zien wat er binnen de door windhagen afgeschermd percelen gebeurt. Dat wordt pas onthuld bij doorkijkjes tussen de windhagen, bijvoorbeeld bij toegangen tot de percelen of wanneer er hiaten zijn in de hagen. Bij naderen van de fruitteeltlocaties zonder gesloten contour (locaties 1 en 2) is het beeld veel meer divers als gevolg van het zicht op de percelen, erven en bebouwing. Dit is weliswaar afwisselend, maar minder helder herkenbaar als geheel. Ruimtelijke samenhang lijkt te ontbreken en de fruitteeltlocatie is niet herkenbaar als ruimtelijke eenheid.

Binnen de fruitteeltlocaties is er verschil in beleving tussen wegen waarlangs de windhagen geheel gesloten zijn en die waar dat niet het geval is. Wanneer aan weerszijden van de weg een gesloten windhaag staat, bevindt men zich als het ware in een groene tunnel. Dit is weliswaar een karakteristiek beeld, maar biedt geen beleving van de fruitteelt als activiteit en functie, want dat is niet zichtbaar. Soms zijn er hiaten in de windhagen met zicht op de fruitteeltpercelen, vaak ook ontbreekt een windhaag aan een zijde van de weg, waardoor er direct zicht is op de fruitteelt of andere vormen van grondgebruik. Door de aanwezigheid van windhagen als structuur langs de aanwezige fruitteelt, is het beeld herkenbaar als fruitteeltlocatie en juist door de hiaten in de windhagen is de beleving interessant en afwisselend. Wanneer windhagen volledig ontbreken en percelen niet of niet volledig in gebruik zijn voor fruitteelt, ontbreekt de herkenbaarheid van de fruitteeltlocatie en is het beeld diffuus en soms rommelig.

Afbeelding 28. gesloten windhagen aan beide zijden van de weg: typerend, maar geen afwisselend beeld

Afbeelding 29. hiaten in windhagen bieden zicht op fruitteelt

Locatie 1

Aan de Sprengerlaan is nog een groot fruitperceel omzoomd met een windhaag, verder zijn enige restanten van windhagen aangetroffen. Er is geen samenhang en dit deel van de locatie komt rommelig over. Rondom de Van de Plasschelaan is de zuidelijke boomgaard rondom ingeplant met een forse windhaag, het westelijk deel alleen langs de rand en niet aan de weg. De noordzijde is geheel open. Samenhang van de fruitlocatie als geheel is niet herkenbaar.

Locatie 2

Langs het noordelijk deel van de Boudewijnlaan bevinden zich restanten van windhagen met doorzichten op fruit- en akkerpercelen, met een diffuus beeld. Het zuidelijk deel van de Boudewijnlaan is redelijk in tact en karakteristiek. Samenhang van de fruitlocatie als geheel is losjes en staat onder druk.

Locatie 3

langs de zuidelijke rand van de kern van Dronten staan opvallend veel windhagen, ook al is de functie van fruitteelt voor een aantal percelen over gegaan in akkerbouw. Dat laatste is slechts zichtbaar wanneer er doorzichten door de windhagen zijn en geeft een afwisselend beeld. Deze afwisseling kan als aantrekkelijk worden ervaren, maar versterkt niet de herkenbaarheid van de fruitlocatie. De overgang van groenstructuur via het kleinschalige landschap met windhagen tot het open polderland is hier het meest karakteristiek van alle locaties.

Locatie 4

Hier zijn rond de Knooplaan vele gesloten windhagen aanwezig, echter meestal niet aan weerszijden van de weg waardoor er op veel plekken zicht is op de aanwezige fruitteelt. Fruitteelt is nog volop aanwezig, wat benadrukt wordt door de aanwezige hagen. Ook al zijn niet alle wegen begeleid door windhagen, toch is dit de meest karakteristieke fruitteeltlocatie. Landschappelijk is hier namelijk goed de overgang van het kleinschalige landschap met windhagen, richting open polderland te zien, niet alleen vanuit de omgeving gezien maar ook vanuit de locatie zelf.

Fruitteeltlocaties als uitloopegebied van Dronten

Het kleinschalige landschap van de fruitteeltlocaties met windhagen rondom de kern van Dronten sluit aan op deze groenstructuur en vormt een belangrijk uitloopegebied voor inwoners van Dronten. De groenstructuur van Dronten waaiert uit van klein naar groot, van binnen naar buiten. Wanneer men vanuit de kern van Dronten het buitengebied in gaat, is de beleving opeenvolgend van introverte, groene wijk via het kleinschalig agrarisch landschap met windhagen tot de weidsheid van de polder. De fruitteeltlocaties vormen dus een belangrijke tussenstap in de overgang in schaal en leggen de verbinding tussen de kern van Dronten en het omliggende open landschap.

Daarin zijn wel verschillen te onderscheiden tussen de fruitteeltlocaties, zoals in afbeelding 30 weergegeven.

De fruitteeltlocaties bieden in potentie ook een aantrekkelijke, kleinschalige en afwisselende omgeving voor korte verblijfsrecreatie, zoals kamperen bij de boer of bed and breakfast. Dit geldt gezien de ligging ten opzichte van de kern van Dronten vooral voor locaties 2 en 3, mogelijk ook locatie 4 al is die verder van de kern gelegen.

Locatie 1

wordt door het (deels) hoger gelegen tracé van de N307 en de Dronterringweg gescheiden van de groenstructuur van de noordrand van Dronten. Deze locatie speelt geen rol als uitloopegebied en heeft geen aansluiting op de groenstructuur.

Locatie 2

is goed bereikbaar vanuit het aangrenzend woongebied van de oostelijke wijken van Dronten. Op deze locatie zijn de windhagen zijn minder in tact. Daar waar windhagen nog in tact zijn, is er een goede aansluiting op de groenstructuur van Dronten, o.a. langs de zuidzijde van de Boudewijnlaan. Dit is in potentie aantrekkelijk uitloopegebied. De aanwezige landwinkels en huisverkoop van landbouwproducten door agrariërs draagt bij aan de aantrekkelijkheid.

Locatie 3

sluit goed aan op de groenstructuur en routes vanuit het woongebied, ook al is de functie van fruitteelt niet meer op alle percelen aanwezig direct tegen kern van Dronten.

Locatie 4

is verder gelegen van de kern van Dronten en sluit dus niet direct aan op de groenstructuur. Deze locatie wordt doorsneden door fietsknooppuntenroutes en is aantrekkelijk als uitloopegebied voor bezoekers die een grotere ronde maken. Door de buurt is voor fietsers een rustpunt ingericht, met picknickbank.

Afbeelding 31. fietsknooppuntroutes door de fruitteeltlocaties

Afbeelding 32. landwinkels en huisverkoop zijn aantrekkelijk voor uitloop en recreatie

3.4 Biodiversiteit en ecologische waarde

De windhagen vormen een aanvulling op de biodiversiteit en ecologische waarde van het buitengebied. Nabij windhagen ontstaat een afwijkend microklimaat ten opzichte van de omgeving: luwte en warmer aan zuidzijde, luwte, koel en vochtig aan noord- en oostzijde van een windhaag. Dit biedt gelegenheid voor andere flora, fauna en bodemleven. Hoewel meestal aangeplant met een enkele soort per windhaag, draagt de windhaag zo bij aan meer biodiversiteit. De windhagen zelf zijn bovendien routes voor vleermuizen, bieden broed- en schuilgelegenheid voor vogels, kleine zoogdieren en insecten. In deze ecologische meerwaarden liggen echter ook de nadelen voor de fruitteelt: hogere ziektedruk, ongedierte, vogelschade enz. Windhagen zijn enerzijds te smal, anderzijds te veel monocultuur om substantieel van natuurwaarde te spreken zoals wel het geval is bij bijvoorbeeld houtsingels.

Kansen:
Windhagen vormen een aanvulling op de biodiversiteit van het buitengebied; uitbreiding van windhagen vergroot de biodiversiteit

Knelpunten:
Windhagen zijn smal en monocultuur

3.5 Landschappelijke waardering windhagen

Uit voorgaande analyse van de landschappelijke geschiedenis, impact en waarde van de windhagen volgt een waardering van de windhagen per fruitteeltlocatie. De landschappelijke criteria komen voort uit voorgaande analyse:

- Authenticiteit aanwezige windhagen
- Aanwezigheid windhagen
- Geslotenheid contour
- Aansluiting landschappelijke structuur en groenstructuur
- Herkenbaarheid en samenhang in beeld en functie binnen de locatie
- Aantrekkelijkheid uitloopgebied

In bijgaande tabel is de waardering van de fruitteeltlocaties aan de hand van deze criteria weergegeven op een schaal van -- (negatief) tot +++ (positief).

waardering criteria	locatie 1	locatie 2	locatie 3	locatie 4
Authenticiteit aanwezige windhagen	--	+	++	*
Aanwezigheid windhagen	+	+	+++	++
Geslotenheid contour	-	-	+++	++
Aansluiting landschappelijke structuur en groenstructuur	-	++	+++	-
Herkenbaarheid en samenhang in beeld en functie binnen de locatie	-	+	++	++
Aantrekkelijkheid uitloopgebied	--	+++	++	+

* Locatie 4 was in 1975 nauwelijks ingeplant met windhagen

Afbeelding 34. windhagen hebben geen functie in de akkerbouw

Afbeelding 33. steeds meer fruittelers stoppen: fruitteeltperceel te koop

3.6 Veranderend grondgebruik

In de loop der jaren is het grondgebruik in de fruitteeltgebieden veranderd. Oorspronkelijk was de ruimte in deze gebieden bedoeld voor het inplaatsen van fruitteeltbedrijven van elders. Voor een groot deel van de gebieden is dit ook gebeurd. Voor een deel van de fruitteeltbedrijven was het niet mogelijk een economisch rendabel bedrijf in de benen te houden. Ook blijkt dat niet alle bedrijven een opvolger hebben (mondelinge mededeling NFO, bijlage 2) waardoor bedrijven stoppen. Zoals in alle agrarische sectoren is ook in de fruitteelt schaalvergroting gaande. Dit betekent dat er met de vrijkomende grond twee dingen kunnen gebeuren. Een ander fruitbedrijf neemt de fruitgaard over en zet de bedrijfsactiviteit voort of de grond wordt verkocht aan een ander agrarisch bedrijf (in de meeste gevallen akkerbouw).

Voor de laatste jaren vindt de laatste ontwikkeling plaats. Dit heeft effect op het grondgebruik, immers de fruitbomen worden gerooid en er komt akkerland voor terug. De windhagen hebben geen enkele functie voor de akkerbouwbedrijven. Enkele nadelen die door akkerbouwers worden ervaren zijn met name te vinden in een vergoot risico op de opbrengst van akkerbouwgewassen (risico van schimmels, ongedierte). Ook beperkt het de bewerkbaarheid van de percelen (bevestigd door LTO, bijlage 2). Tijdens de werksessie met stakeholders in december 2019 (zie bijlage 3) werd het ontbreken van een economisch belang van windhagen verder onderstreept.

Ook de akkerbouw kent een aantal ontwikkelingen. De bedrijven worden grootschaliger, het bouwplan veranderd en er is technologische vooruitgang. Het grootschaliger karakter van de bedrijven zorgt er voor dat er grotere oppervlaktes van één gewas wordt geteeld waardoor de perceelsgrootte veranderd. Dit maakt het landschap grootschaliger. Daar waar het bouwplan in de Flevopolder van oorsprong vooral bestond uit de teelt van aardappel, graan, ui en peen, zijn er in de loop der jaren meerdere gewassen bij gekomen. Natuurlijk suikerbieten, maar ook zien we in delen van de polder steeds vaker bollenteelt terug. De verschillende gewassen hebben allemaal een andere weerslag op de bodem en omgeving, maar kennen bovenal een ander bedrijfssaldo.

Technologische ontwikkeling zorgt er voor dat er ook steeds vaker nieuwe technieken inzetbaar zijn in de akkerbouw om het rendement te verhogen. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de introductie van GPS op landbouwvoertuigen, wat het mogelijk maakt om satelliet gestuurd heel precies te werken (bemesten en zaaien).

In de vorige paragraaf is ingegaan op de landschappelijke criteria van windhagen. Wanneer we kijken naar overige agrarische gebruiksfuncties, dan biedt de aanwezigheid van windhagen (het tweede criterium) een belemmering danwel een kans voor de omvorming van de percelen van fruitteelt, naar akkerbouw of veeteelt.

4. Instrumenten en alternatieven

Uit hoofdstuk 3 volgen kansen en knelpunten ten aanzien van de landschappelijke kwaliteiten van de windhagen in de vier fruitteeltlocaties. Belangrijkste conclusie uit gesprekken met belanghebbende partijen (zie bijlage) is dat er reële kansen zijn om de bestaande windhagen te behouden. Deze kansen worden beïnvloed door de financiële waarde van deze landschappelijke kwaliteit met oog op de agrarische bedrijfsvoering. Er ligt niet een directe noodzaak om alternatieven te ontwerpen voor de bestaande hagen. Het is wel raadzaam om het voortbestaan van de windhagen te plaatsen in een toekomstperspectief.

Uit de analyse in het vorige hoofdstuk blijkt ook dat windhagen in verschillende verschijningsvormen voorkomen. Zo is er verschil in soort (els, peer, maar ook conifeer) en kent niet elk perceel een eigen windhaag. Ook blijkt dat om verschillende redenen niet overal in de fruitteeltgebieden windhagen aanwezig zijn. Het benadrukken van de kwaliteiten die de windhagen hebben voor het landschap van de gemeente Dronten kan op verschillende manieren. Hiervoor zullen keuzes moeten worden gemaakt. Enerzijds in de manier waarop de gemeente Dronten met windhagen om wil gaan en anderzijds welke ruimtelijke effecten dit met zich meebrengt. Hiervoor zijn in dit hoofdstuk de beschikbare instrumenten en alternatieven beschreven.

4.1 Instrumenten

In de voorgaande hoofdstukken is een analyse gemaakt van de kwaliteit van de windhagen in de gemeente Dronten. Deze paragraaf beschrijft de mogelijkheden die gemeente heeft om deze kwaliteit te beschermen en te versterken.

4.1.1 Wettelijke instrumenten

Met behulp van het publiekrechtelijk instrumentarium kan de gemeente landschappelijke kwaliteit in algemene of specifieke zin beschermen. Door gebruik te maken van het bestemmingsplan als bindend plan voor haar inwoners heeft de gemeente de mogelijkheid regels op het vlak van landschapselementen vast te leggen.

Het bestemmingsplan buitengebied

Op dit moment zijn in het geldende bestemmingsplan een aantal zaken ten aanzien van landschapselementen geregeld. Enerzijds voor het aanleggen van nieuwe elementen bij een ruimtelijke ontwikkeling en anderzijds voor de bescherming van bestaande elementen. In planregels van het bestemmingsplan buitengebied zijn de regels hiervoor vastgelegd.

Artikel 3.4 gaat in op het afwijken van de bouwregels. Hierin is onder andere geregeld dat bouwblokken ruimer mogen worden wanneer dit vanuit bedrijfsontwikkeling wenselijk is. Hieraan zijn diverse randvoorwaarden verbonden waaronder: “door middel van een landschappelijk inpassingsplan wordt aangetoond dat de bebouwing aan de niet naar de weg gekeerde zijden wordt omgeven door een erfsingelbeplanting met een breedte van ten minste 6,00 m of een kavelbeplanting ter plaatse van de aanduiding ‘fruitteelt’”. Met dit artikel is geregeld dat wanneer een agrarisch bouwblok wordt vergroot in een fruitteeltgebied niet alleen het erf wordt aangekleed, maar de gehele kavel wordt voorzien van een kavelbeplanting (haag).

Artikel 3.7 geeft aan waar en op welke manier een omgevingsvergunning noodzakelijk is. In 3.7.1 a heeft de gemeente benoemd dat voor “het kappen en/of rooien van bomen en/of houtgewas al dan niet aanwezig als erfbeplanting, kavelbeplanting, ...” een omgevingsvergunning is vereist. Met dit artikel zijn in principe alle bestaande windhagen doormiddel van het bestemmingsplan beschermd.

Deze beide artikelen geven windhagen (onder de noemer kavelbeplanting) een planologische waarde. Dit publiekrechtelijk instrumentarium biedt een basisbescherming in algemene zin voor de aanwezige landschapselementen. Deze artikelen stonden ter discussie bij de vaststelling van het bestemmingsplan en zijn in een beroepsprocedure uiteindelijk voorgelegd aan de Raad van State. De Raad heeft in haar uitspraak geconcludeerd dat er voldoende aanleiding is om op basis van cultuurhistorische waarde het legitiem is om dit beschermingsregime op te leggen aan de windhagen in de fruitteeltgebieden.

In het onderhavig bestemmingsplan is een algemene vergunningplicht opgenomen waarna op basis van een landschappelijk inpassingsplan vergunning verleent kan worden. De criteria die hieraan ten grondslag liggen zijn echter beperkt uitgewerkt.

Gericht planologisch beschermen

Naast de huidige bescherming in het geldende bestemmingsplan is een andere mogelijkheid om waardevolle windhagen te beschermen: het gericht aanwijzen en planologisch beschermen van bepaalde groene elementen. Hiermee is per element duidelijk wat de waarde er van is en welke bescherming het element geniet. Er zijn verschillende voorbeelden van bestemmingsplannen in den lande waar het op deze manier is vastgelegd.

4.1.2 Financiële maatregelen

Gelet op de economische impact die de windhagen hebben op de bedrijfsvoering, met name wanneer een fruitteeltbedrijf over gaat naar akkerbouw of melkveehouderij is door grondeigenaren benoemd dat het maatschappelijk belang van windhagen ook financieel gewaardeerd moet worden. Dit betekent dat naast het vastleggen van elementen in een bestemmingsplan buitengebied en daarmee een juridisch kader te bieden voor bescherming en ontwikkeling zijn er ook een financiële vergoeding moet komen voor het instandhouden of aanleggen van een windhaag. In Nederland bestaan reeds diverse voorbeelden waarbij gestimuleerd wordt landschapselementen aan te leggen en te beheren.

In Flevoland is reeds ervaring met het stimuleren van de aanleg van erfbeplanting. Een dergelijke stimuleringsregeling, waarbij aanlegkosten (deels) vergoed worden kan er voor zorgen dat grondeigenaren eerder bereid zijn een nieuwe windhaag aan te leggen, of een bestaande windhaag te herstellen.

De landschappelijke criteria bij de stimuleringsregeling kunnen het best worden opgesteld in overleg met Landschapsbeheer Flevoland, omdat deze organisatie ervaring heeft uit het eerder door hen uitgevoerde stimuleringsproject voor erven in het groen. Landschappelijke criteria voor de waardering van de verschillende fruitteeltlocaties zijn daarin het vertrekpunt. Deze worden vertaald naar werkbaar criteria voor de stimuleringsregeling, bijvoorbeeld:

- Stimuleren op inplanten langs de contouren van de fruitteeltlocatie,
- Stimuleren op inplant en herplant binnen de fruitteeltlocatie langs wegen, fietspaden en watergangen,
- Minimaal 80% van de in te planten kavelgrens aaneengesloten inplanten (kleine doorzichten toegestaan),
- Inplanten met inheems plantgoed (zwarte els, beuk, haagbeuk),
- Instandhoudingsplicht en beheer.

Beheer is van groot belang om de aanwezige elementen in stand te houden. Wanneer de elementen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering, zoals bij fruitteelt het geval is dan worden deze goed onderhouden. Echter wanneer de windhagen niet meer van waarde zijn voor het naastgelegen gebruik is de ervaring dat het beheer vaak achter blijft. Dit leidt tot verwaarloosde elementen die enerzijds niet meer de gewenste landschappelijke kwaliteit hebben, maar anderzijds ook een risico vormen weer te verdwijnen. Hiervoor zijn voorbeelden van financiële regelingen (bijvoorbeeld Groene Diensten in Overijssel, of het stelsel voor Agrarisch Natuurbeheer) waarbij grondeigenaren een vergoeding ontvangen voor het uitvoeren van de noodzakelijke beheermaatregelen.

Het is mogelijk een landschapsfonds op te zetten waarmee de nieuwe aanleg van windhagen kan worden gefinancierd. Dit fonds kan gevuld worden met vereveningsbaten van ruimtelijke ontwikkelingen waarbij de benodigde compensatie niet kan worden gerealiseerd. Een mogelijk voorbeeld is ook dat wanneer windhagen in het kader van het gebruik niet kunnen worden terug geplant op een locatie, deze worden gecompenseerd via dit fonds. In het kader van de nieuwe omgevingswet wordt over de mogelijkheden van dergelijke fondsvorming verder nagedacht.

4.1.3 Eigendom van windhagen

Merendeel van de windhagen staat momenteel op particuliere grond. Wanneer elementen van groot belang - en daarmee beeldbepalend - zijn kan het wenselijk zijn om als gemeente hier zeggenschap over te krijgen. Dit kan door windhagen aan te kopen, waarmee de grond en de windhaag publiek openbaar groen wordt.

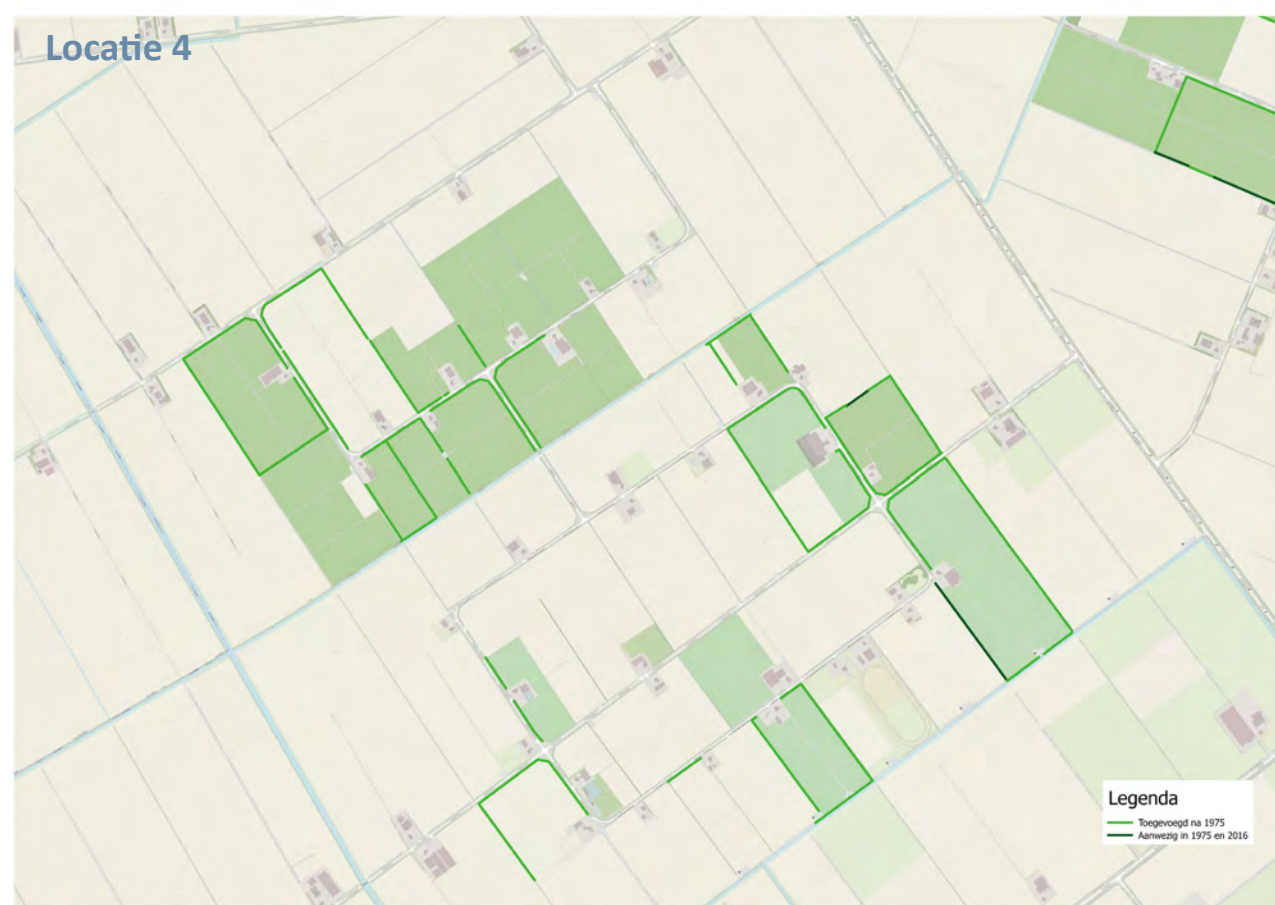
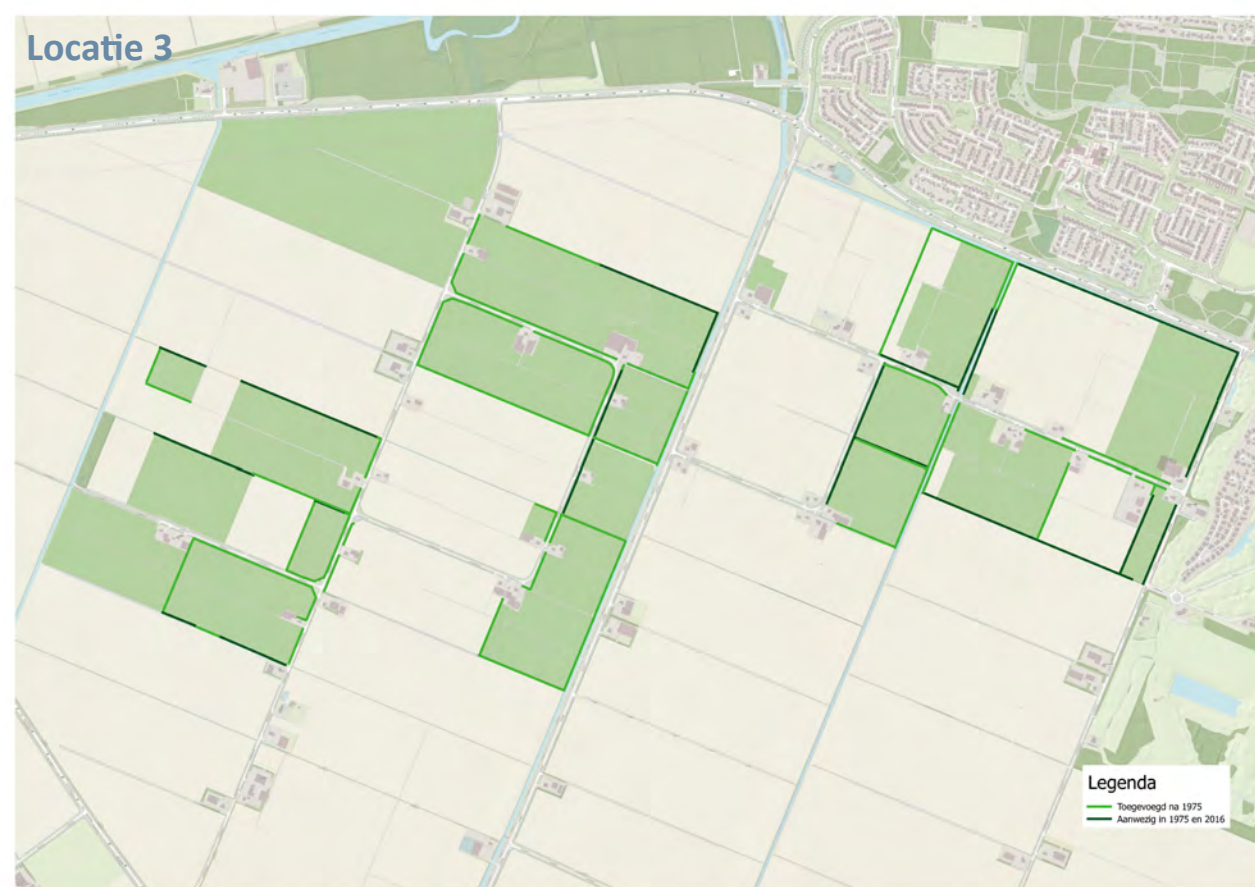
Een andere mogelijkheid is de windhaag te ‘verplaatsen’ naar wegbermen of naastgelegen grond in eigendom van de gemeente. (zie impressie hiernaast)

Een belangrijke partner in de gemeente Dronten is het Rijksvastgoedbedrijf als eigenaar van een deel van de agrarische kavels. Wanneer met het RVB als eigenaar duurzame afspraken gemaakt kunnen worden over het behoud van windhagen in de fruitteeltgebieden zal een deel van de windhagen langdurig beschermd zijn. Deze afspraken kan het RVB vertalen in haar pachtcontracten. De eigendommen van RVB zijn aangegeven in Bijlage 1.

4.1.4 Communicatie

Uit de gesprekken met stakeholders is gebleken dat het maatschappelijk en landschappelijk belang van de windhagen onvoldoende duidelijk is.

Door als gemeente een duidelijke visie op landschap (en de windsingels daarin) te formuleren en hierover met de bewoners in gesprek te gaan kan het draagvlak voor de windsingel als kenmerkend landschapselement worden versterkt. Hiermee wordt de landschappelijke kwaliteit meer bekend en bemind en zal een deel van de elementen ook beter te beschermen zijn.

Afbeelding 36. impressie resultaat alternatief 1 per fruitteeltlocatie, behoud huidige elementen

4.2 Alternatieven

Vanuit de klassieke ontwerp gedachte staan de windhagen in de vier fruitteeltgebieden om de fruitgaarden. Uit de analyse (hoofdstuk 3) is al gebleken dat de gebieden onderling verschillen, in het ene gebied zijn nog veel hagen aanwezig en in andere gebieden zijn er al veel verdwenen of nooit aangeplant. Ook zijn er verschillen in soorten (bijvoorbeeld els of fruitboom). Landschappelijk valt vooral de buitenkant van het gehele gebied op. De haag vormt een gesloten lint om de fruitgaard. Alle hagen hebben een standaardhoogte van 2,5 tot 3 meter. Terwijl de locatie altijd direct naast de fruitgaard is. Wanneer we kijken naar alternatieven dan kunnen we sturen op deze factoren. Zo komen we tot vier alternatieven; het handhaven van de huidige elementen, benoemen van prioritaire fruitteeltgebieden, het aanscherpen van de contouren en het actief verplaatsen van hagen.

We zouden ook kunnen denken aan het veranderen van het ritme (niet meer aaneengesloten hagen) of het aanpassen van de hoogte zodat er minder schaduwwerking op naastgelegen akkerbouwpercelen is. Vanuit de bijeenkomst met stakeholders (zie ook bijlage 3) kwam vanuit de grondeigenaren naar voren dat het al dan niet hebben van windhagen een verantwoordelijkheid is van de grondeigenaar. Wanneer een haag niet meer functioneel is zou deze verwijderd moeten kunnen worden. Een alternatief voor de windhaag zou dan de erfsingel zijn. Echter deze alternatieven dragen niet bij aan het in stand houden van de landschappelijke structuur en de cultuurhistorische kwaliteit van het karakteristieke landschapsbeeld van de (voormalige) fruitteeltgebieden. Daarom zijn deze alternatieven niet verder uitgewerkt.

4.2.1 Alternatief 1: Beschermen huidige elementen

Zolang er fruitteelt plaatsvindt, zullen windhagen behouden blijven omdat ze een functie hebben in het fruitteeltbedrijf. Bij uitbreiding van een fruitbedrijf worden waarschijnlijk enkele windhagen ingeplant. Dit biedt echter onvoldoende garantie voor de toekomst. Wanneer op termijn de regelgeving omtrent het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen verandert, kan het zijn dat de functie als driftreducerende maatregel van windhagen verdwijnt. Bovendien is het bij verkoop van de kavels met windhagen waarschijnlijk dat deze door een van de omringende akkerbouwers worden gekocht.

Een eerste alternatief dat daarmee ontstaat, is een zogenaamde 0-optie; het instandhouden van alle elementen die er nu staan. Feitelijk is dit al geregeld in het huidige bestemmingsplan. Echter om dit te kunnen handhaven is een goed inzicht in de nu aanwezige windhagen van groot belang. Immers ook al zijn de windhagen beschermd in het bestemmingsplan, is dat geen garantie voor feitelijke instandhouding en onderhoud.

De situatie van de windhagen blijft immers onderwerp van discussie tussen akkerbouwers en fruittelers in relatie tot de prijs van grond, en tussen agrariërs en gemeente Dronten ten aanzien van de handhaving van de bescherming in het bestemmingsplan en de consequenties daarvan in de bedrijfsvoering.

In de gesprekken met betrokken partijen is geconcludeerd dat er reële kansen zijn om de bestaande windhagen te behouden. Dat kan door de huidige situatie te consolideren. Door LTO is aangegeven dat grondeigenaren over het algemeen willen meewerken in het behoud van bestaande windhagen. Zowel Landschapsbeheer Flevoland als LTO adviseert eerst een gedegen 0-meting te doen naar de aanwezigheid, soort en kwaliteit van de nu aanwezige windhagen per kavel. Deze inventarisatie wordt opgenomen in een GIS database. Hiermee wordt het uitgangspunt voor het behoud van de windhagen vastgesteld.

Aandachtspunt bij dit alternatief is dat het daadwerkelijk instandhouden en onderhouden van de windhagen vraagt om betrokkenheid en commitment van de eigenaren van de windhagen. Deze betrokkenheid en commitment wordt niet afgedwongen door regelgeving maar ontstaat door samenwerking van alle betrokkenen. Wanneer er naast bescherming van windhagen via het bestemmingsplan verder geen andere acties worden ondernomen, blijft naar verwachting in sommige fruitteeltgebieden de aanwezigheid van de windhagen onder druk staan.

Effect op de vier locaties

De fruitteeltlocaties verschillen in kwetsbaarheid voor de effecten van verdwijnen van de fruitteelt. Dat heeft vooral te maken met het aantal aanwezige fruitteeltbedrijven op dit moment.

Locaties 1 en 2 Hier zijn slechts een klein aantal fruitbedrijven actief en de situatie van aanwezige windhagen is al versnipperd. De zorg voor windhagen ligt daarmee bij een klein aantal bedrijven. Wanneer een fruitbedrijf stopt zal dat daarmee een grote impact hebben op het totaalbeeld van de aanwezige windhagen.

Locatie 3 waardering hoog, meerdere fruitteeltbedrijven maar ook windhagen rondom akkerbouwpercelen. Stoppen van fruitbedrijven is een risico voor de kwaliteit van het totaalbeeld,

Locatie 4 dit is op dit moment de locatie met de meeste fruitteeltbedrijven. De toekomst van de windhagen wordt gedragen door meer bedrijven, dus wanneer één fruitbedrijf stop zal dat een minder grote impact hebben op het totaalbeeld van de aanwezige windhagen. Daarmee is deze locatie minder kwetsbaar dan de andere locaties.

Maatregelen en stappen:

Vlakdekkende inventarisatie van windhagen. Wanneer dit op kaart wordt vastgelegd kan er beter gemonitord en gehandhaafd worden.

Instrumentarium

Bestemmingsplan; er kan gekozen worden om de waardevolle elementen uit de inventarisatie op te nemen in het bestemmingsplan als groen element om ze daarmee expliciet te beschermen.

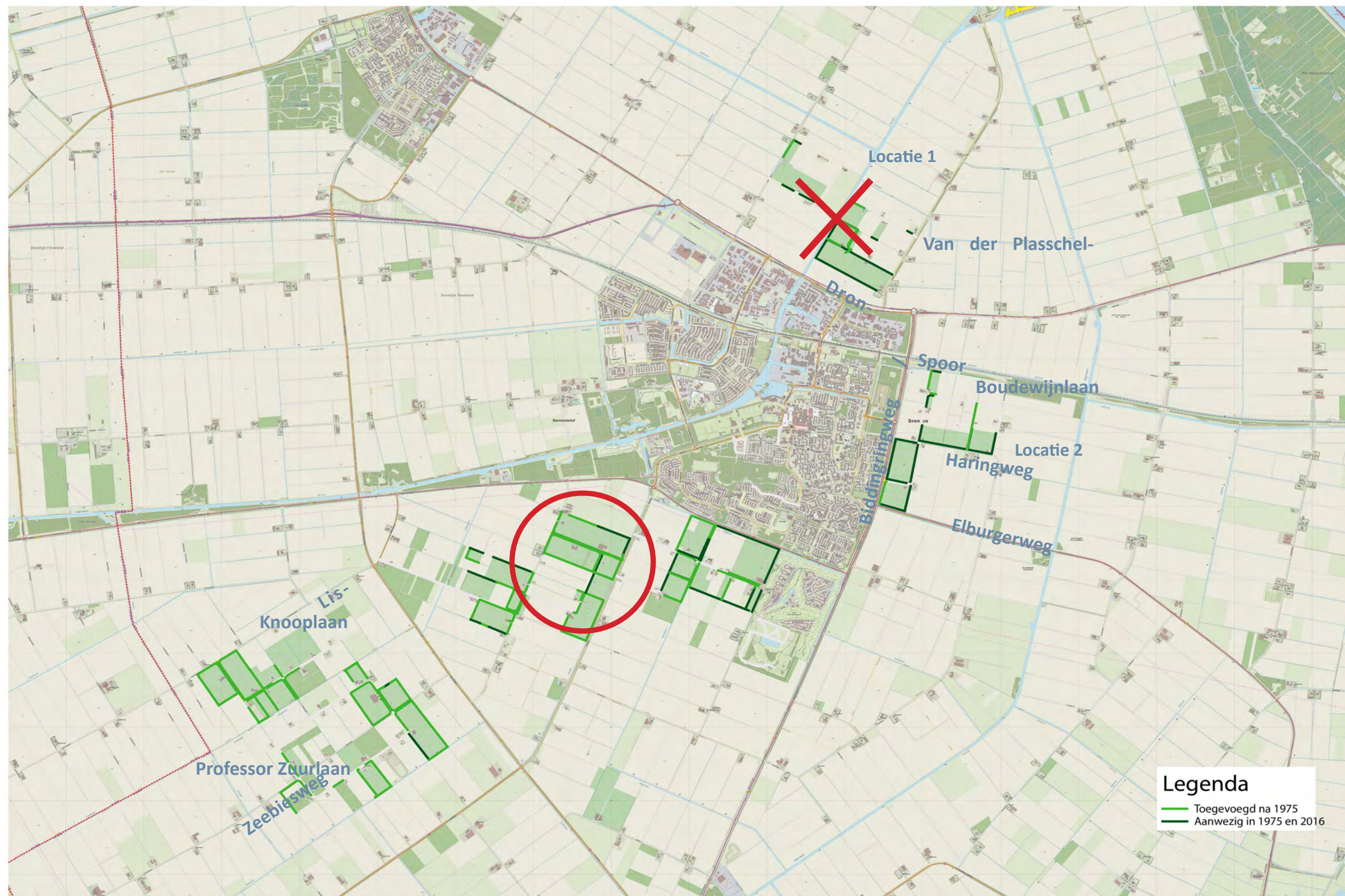
Handhaving op bestemmingsplan is dan een belangrijke randvoorwaarde voor het beschermen van deze waardevolle elementen.

Risico's:

Toekomstbestendigheid van aanwezige windhagen afhankelijk van enkele bedrijven

Regelgeving gewasbescherming kan veranderen en daarmee draagvlak/noodzaak voor de windhagen

Verplichting alleen bereikt geen commitment: handhaving status quo in de discussie.

Afbeelding 37. Voorbeeld alternatief 2, prioritaire gebieden

4.2.2 Alternatief 2: Prioritaire gebieden

Dit alternatief gaat vooral om keuzes maken. Door in te zetten op die locaties die landschappelijk van belang zijn, waar nog waarden aanwezig zijn en die wellicht ook nog een recreatieve functie kunnen vervullen. Uiteindelijk zullen een paar locaties, waar de fruitteelt al (bijna) verdwenen is veranderen.

In hoofdstuk 3 is hiervoor een eerste analyse gemaakt. Uit de tabel in paragraaf 3.5 blijkt dat de windhagen niet overal op alle criteria goed scoren. Wanneer landschappelijke en recreatieve kwaliteit een belangrijk argument zijn voor het in stand houden van de windhagen dan betekent dit dat niet alle fruitteeltgebieden op dit moment even waardevol zijn. Bovendien bieden die gebieden waar momenteel de aanwezigheid van hagen beperkt is, zich voor het omvormen van fruitteelt naar overige agrarische gebruiksfuncties. Aan de hand van deze criteria kunnen keuzes gemaakt worden voor het al dan niet in stand houden of investeren in bepaalde locaties.

Een eerste keuze binnen dit alternatief kan zijn of overal waar nu windhagen staan deze nog noodzakelijk zijn voor de landschappelijke kwaliteit. Wanneer dit niet het geval is kan het beschermingsregime uit het bestemmingsplan op deze locaties vervallen. In deze gebieden zal dan overgegaan kunnen worden op het landschappelijk inpassen van de erven zoals gesuggereerd werd tijdens de stakeholderbijeenkomst (bijlage 3), waar dit momenteel vaak nog ontbreekt.

Een vervolg stap kan zijn dat actief wordt ingezet op het versterken van de kwaliteit in prioritaire gebieden. Wanneer duidelijk is dat er in deze gebieden een extra verdichting noodzakelijk is kunnen vervolgens maatregelen worden genomen ter stimulering van aanleg van nieuwe windhagen, inclusief een mogelijke subsidiestroom. Ook kan er eventueel gekeken worden of er mogelijkheden zijn voor het stimuleren van beheer.

Een dergelijke regeling vraagt om commitment van diverse betrokken partijen. Ook zijn er voor de uitwerking meerdere partijen nodig. In overleg tussen gemeente Dronten, provincie Flevoland, de NFO, de LTO en lokale betrokkenen zal bijvoorbeeld overeenstemming gezocht moeten worden met betrekking tot het waardeverlies als gevolg van een windhaag. Voor het realiseren van de gewenste verdichting heeft Landschapsbeheer Flevoland ervaring met dergelijke regelingen als uitvoerende organisatie

Uiteindelijk gaat het in die gebieden waar het landschap versterkt wordt om het bekend en bemind maken van de kwaliteit van het landschap en de bijdrage die de windhagen hieraan leveren. Hiertoe zal door gemeente Dronten kunnen worden ingezet op het verbeteren van de relatie met de lokale agrariërs en het faciliteren en verbeteren van het ondernemersklimaat. Door samen te werken in het behoud van de windhagen met commitment van alle betrokkenen wordt de instandhouding van de windhagen bereikt.

Effect op de vier locaties

Op basis van deze selectie zal **Locatie 1**, het gebied rond de Sprengerlaan / Van de Plasschelaan beperkte prioriteit krijgen. Dit kan uiteindelijk leiden tot het verdwijnen van windhagen in het gebied rond de Sprengerlaan.

Terwijl **Locatie 3**, met name rond de Ottolanderlaan een prioritair gebied is omdat hier juist veel hagen aanwezig zijn die het fruitteeltkarakter versterken. Ook op deze locatie kan mogelijk nog verder verdicht worden om het karakter verder aan te zetten. Op afbeelding 3 is te zien dat ook in dit gebied de oorspronkelijke aanwezigheid van windhagen groter is geweest.

Maatregelen en stappen:

0-meting, opnemen in GIS

Prioritaire gebieden aanwijzen op basis van voorgestelde criteria in paragraaf 3.5. Daarbij is het ook van belang te kijken naar de mogelijkheden voor overig agrarisch gebruik zoals beschreven in paragraaf 3.6.

Instrumentarium

Wettelijk

Vastleggen van de prioritaire gebieden in het bestemmingsplan.

Vervolgens handhaving van deze bescherming door bestemmingsplan

Financieel

In de prioritaire gebieden is het belangrijk ook aanleg en beheer van windhagen te stimuleren. Daarom is het koppelen aan een stimuleringsbeleid aanleg en beheer gemeente en provincie inclusief subsidiestroom van belang (Borgen uitvoering van de stimuleringsregeling bij Landschapsbeheer Flevoland)

Evt. regeling aanvulling verlies aan economische waarde bij verkoop

Eigendom

Aangezien een deel van de percelen nog in eigendom is van het Rijksvastgoedbedrijf wordt hier in overleg het behoud van bestaande windhagen opgenomen in de voorwaarden bij nieuwe pachtcontracten.

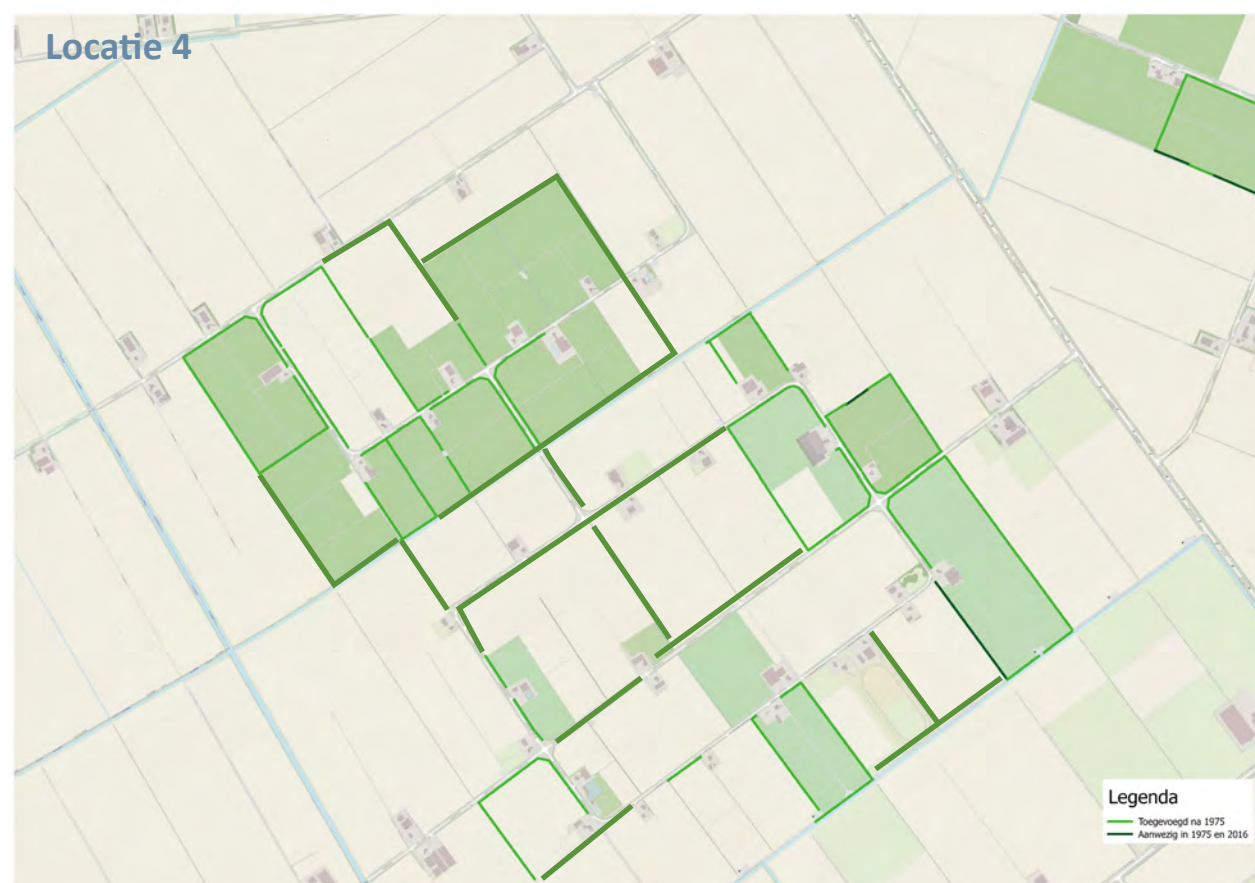
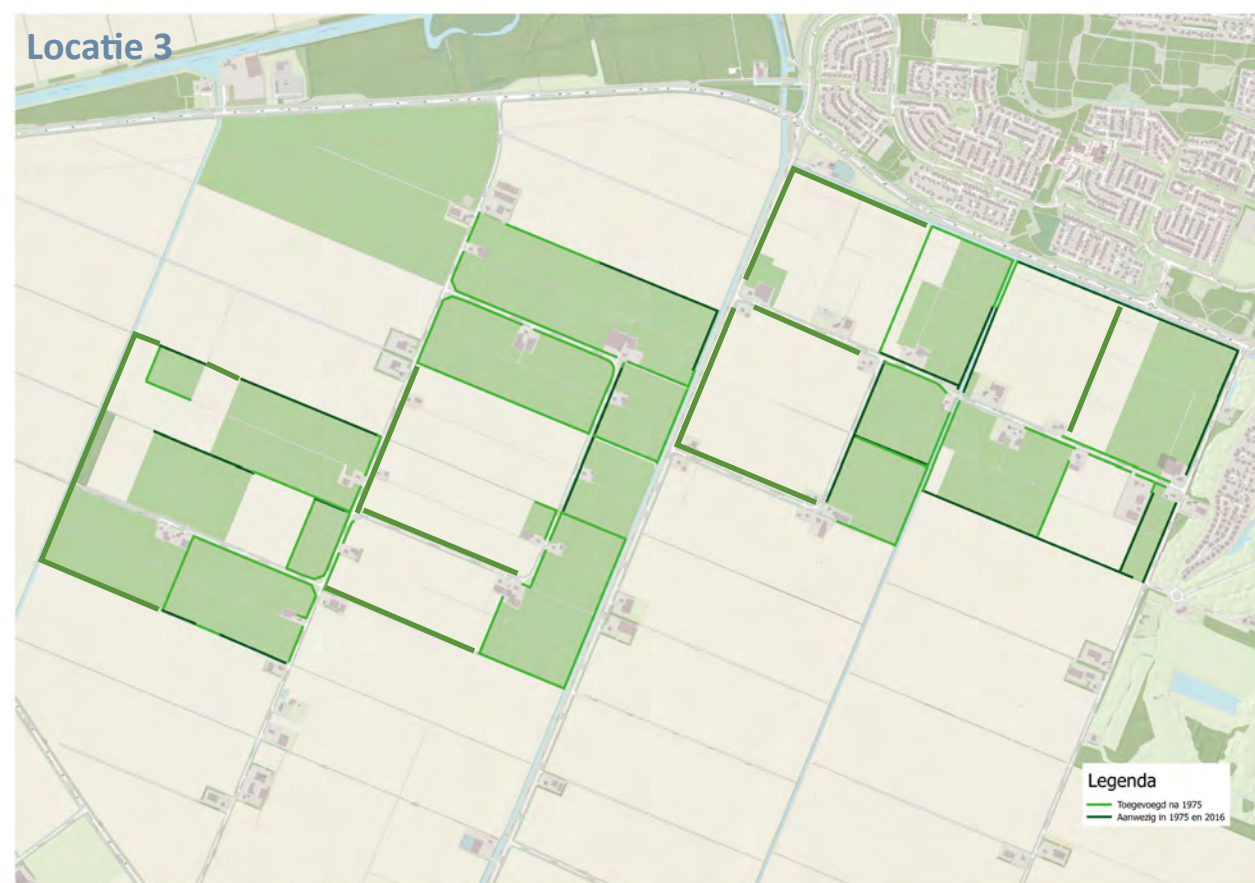
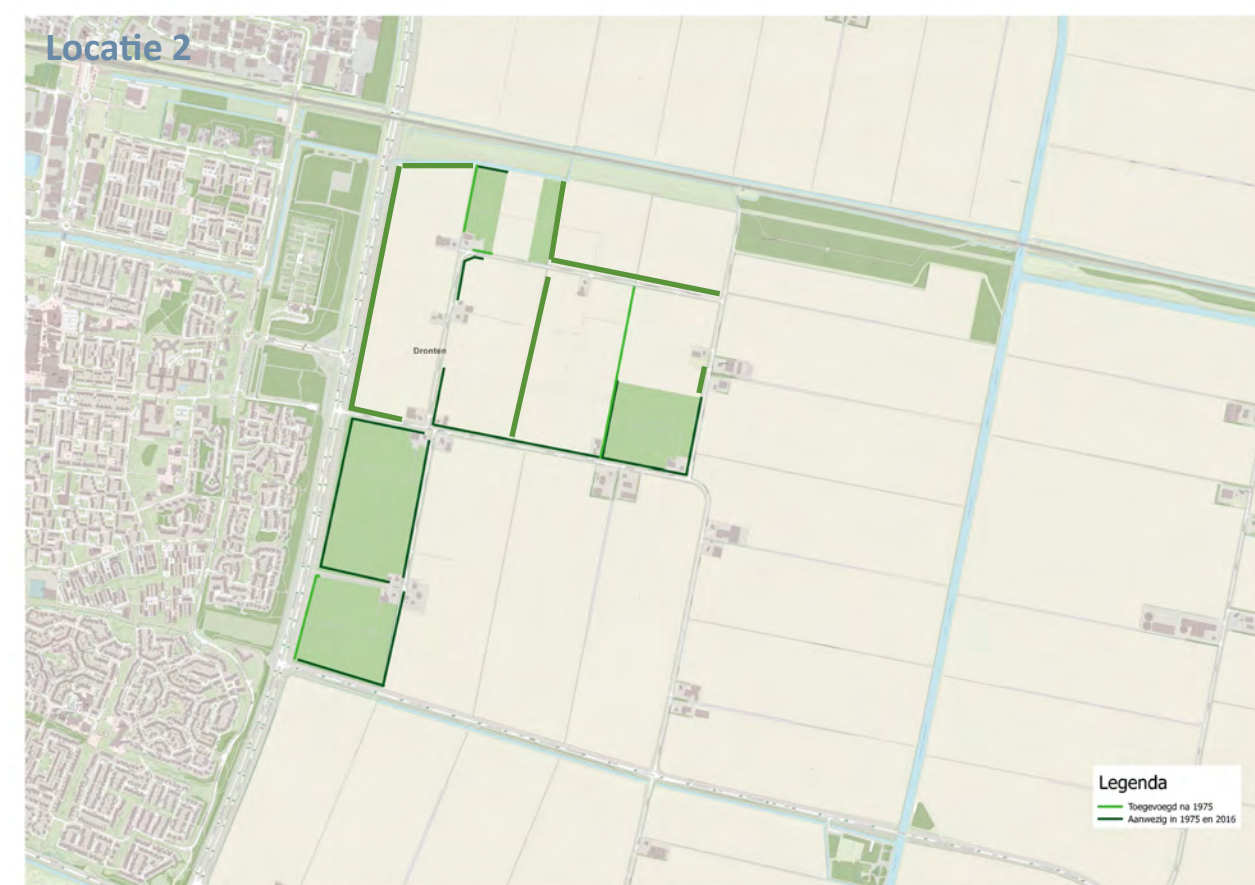
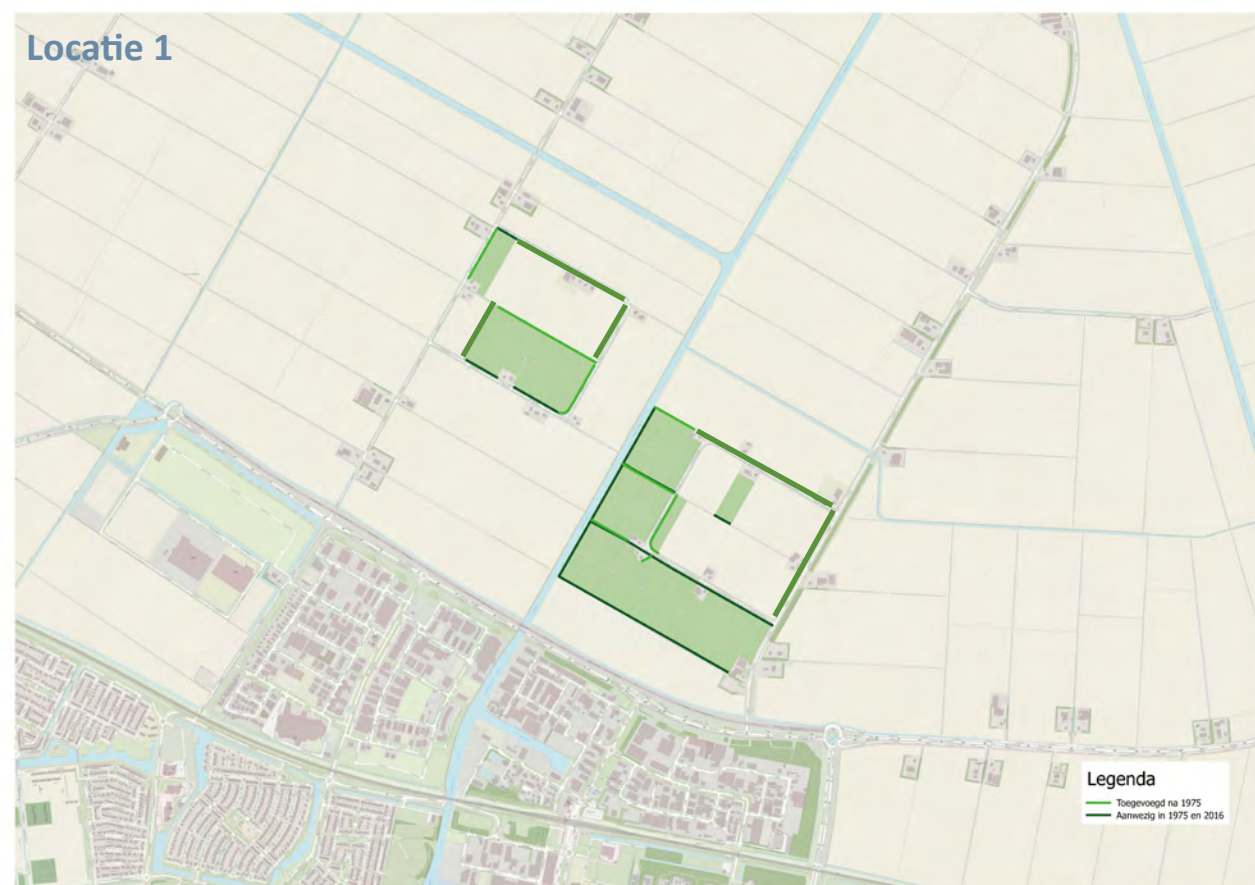
Communicatie

Bekend en bemind maken

Risico's:

De instandhouding van de windhagen wordt naast regelingen ook gedragen door samenwerking en betrokkenheid. Deze relaties zijn kwetsbaar en moeten duurzaam in stand worden gehouden.

Hoe om te gaan met nieuwe ontwikkelingen, zoals uitbreiding van de kern van Dronten?

Afbeelding 38. impressie resultaat consolideren en versterken

4.2.3 Alternatief 3: Contouren

Gelet op de landschappelijke herkenbaarheid van de fruitteeltgebieden van buitenaf zijn vooral de buitenranden van belang. Een alternatief is dan ook om in te zetten op deze contouren. Daarbij kunnen de randen van de fruitteeltgebieden worden beplant met de in het betreffende gebied voorkomende soorten haag. Hierbij kan bijvoorbeeld mooi aangesloten worden op de groenstructuur van de gemeente, waardoor groene zones in het open polderlandschap ontstaan. Dit is door landschapsbeheer Flevoland aangegeven als landschappelijk waardevol (zie bijlage).

Een volgende stap kan zijn dat de contouren ook gebruikt kunnen worden voor het landschappelijk casco voor nieuwe functies, zoals duurzame energie opwekking, of wonen, werken en recreëren. Dit is echter nog niet als zodanig vastgelegd in gemeentelijk beleid. Bovendien biedt een robuuste beplanting de mogelijkheid om de biodiversiteit en ecologische waarde flink te vergroten ten opzichte van de huidige windhagen.

Om de kwaliteit als uitloopgebied en groenstructuur te borgen, zijn hagen op kavelgrenzen mogelijk niet robuust genoeg. Daarom kan vooruitlopend op toekomstige ontwikkelingen, al dan niet bij verdwijnen van de fruitteeltbedrijven uit deze locaties, aanplant van bijvoorbeeld houtsingels als robuust landschappelijk casco. Daarbinnen kan op korte termijn akkerbouw kan plaatsvinden en op langere termijn ontwikkeling van andere functies zoals woongebieden, bedrijvigheid, nieuwe energielandschappen.

Effect op de vier locaties

Het aanzetten van de contouren die robuuste landschappelijke eenheden maakt heeft effect op alle locaties. Ook de locaties 3 en 4 waar nog relatief veel fruitteelt aanwezig is is het wenselijk deze contouren te versterken. Zie hiervoor ook afbeelding 36.

De ligging van de locaties ten opzichte van de kern van Dronten is bepalend voor de aansluiting van de windhagen in de fruitteeltlocaties op de groenstructuur. Dit bepaalt ook de relatie tussen de fruitteeltlocaties met de kern van Dronten in toekomstige ontwikkelingen. Deze aansluiting is het meest aanwezig in locaties 2 en 3.

Maatregelen en stappen:

Bepalen welke contouren van belang zijn; daar inventariseren van eigendom en toekomstbestendigheid.

Contouren verder ontwikkelen door nieuwe aanplant

Casco benadering opnemen in toekomstig ruimtelijk beleid

Instrumentarium

Wettelijk

Vastleggen contouren in bestemmingsplan door aanduiding “waardevol groen” op de kaart.

Handhaving op het bestemmingsplan

Financieel

Mogelijk een stimuleringsregeling voor aanleg en beheer van die singels die van belang zijn voor het realiseren van het contour.

Mogelijk een regeling voor het verlies van economische waarde bij verkoop.

Eigendom

Mogelijk aankopen van de contouren door de gemeente om deze onderdeel te maken van de groenstructuur.

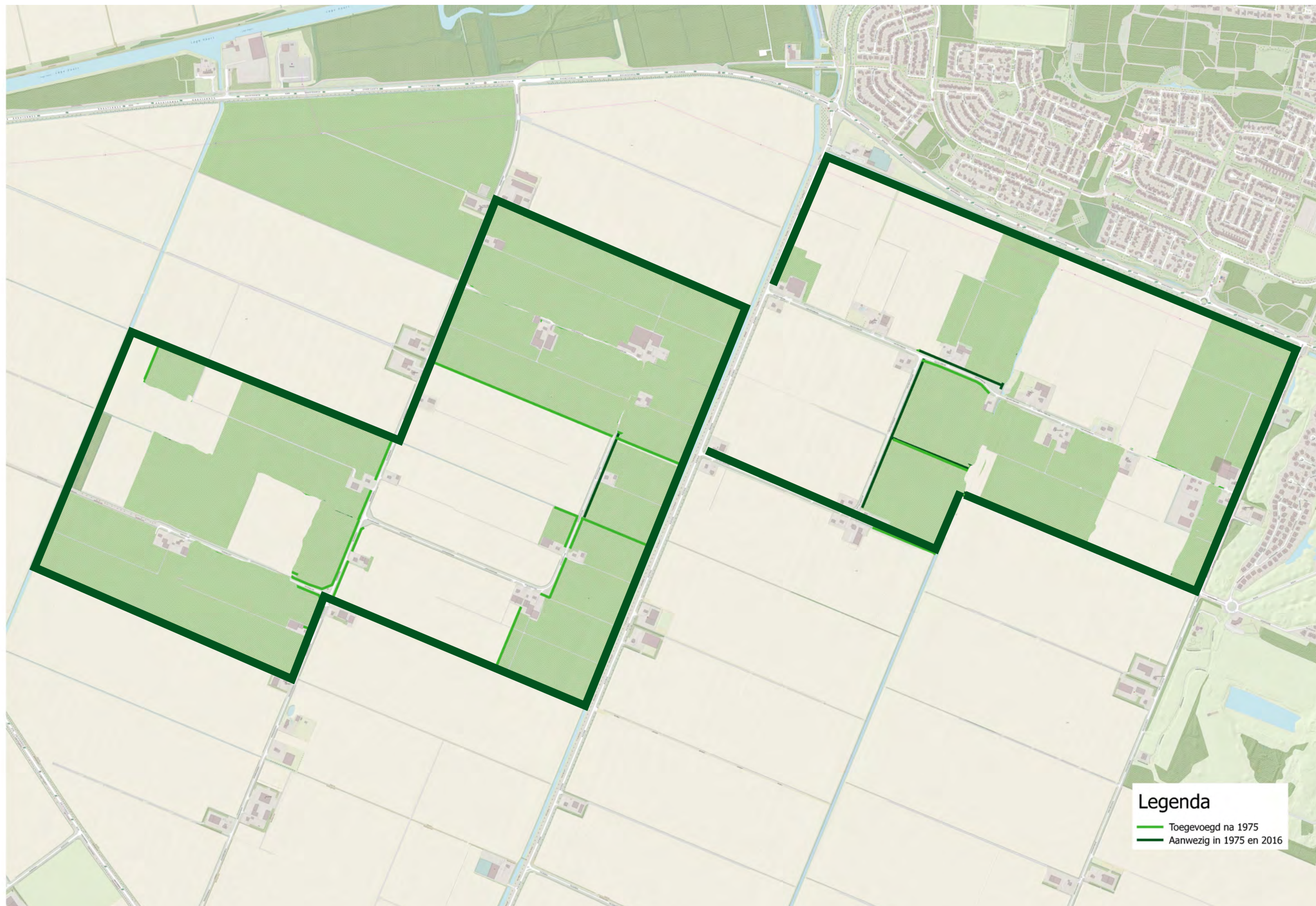
Communicatie

Het benadrukken van de landschappelijke contouren als groene eilanden in de polder. Deze boodschap geeft meer draagvlak en mogelijkheden voor recreatie.

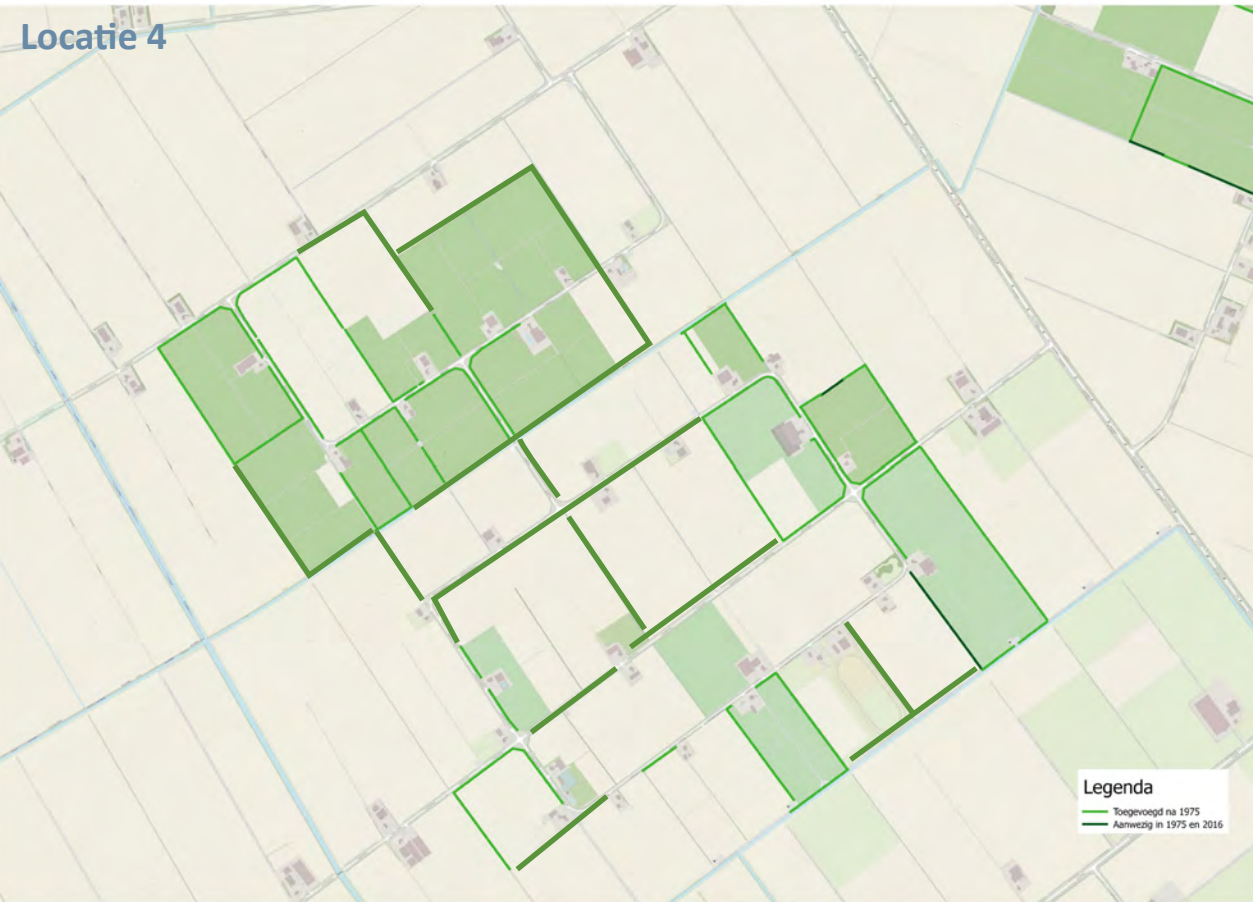
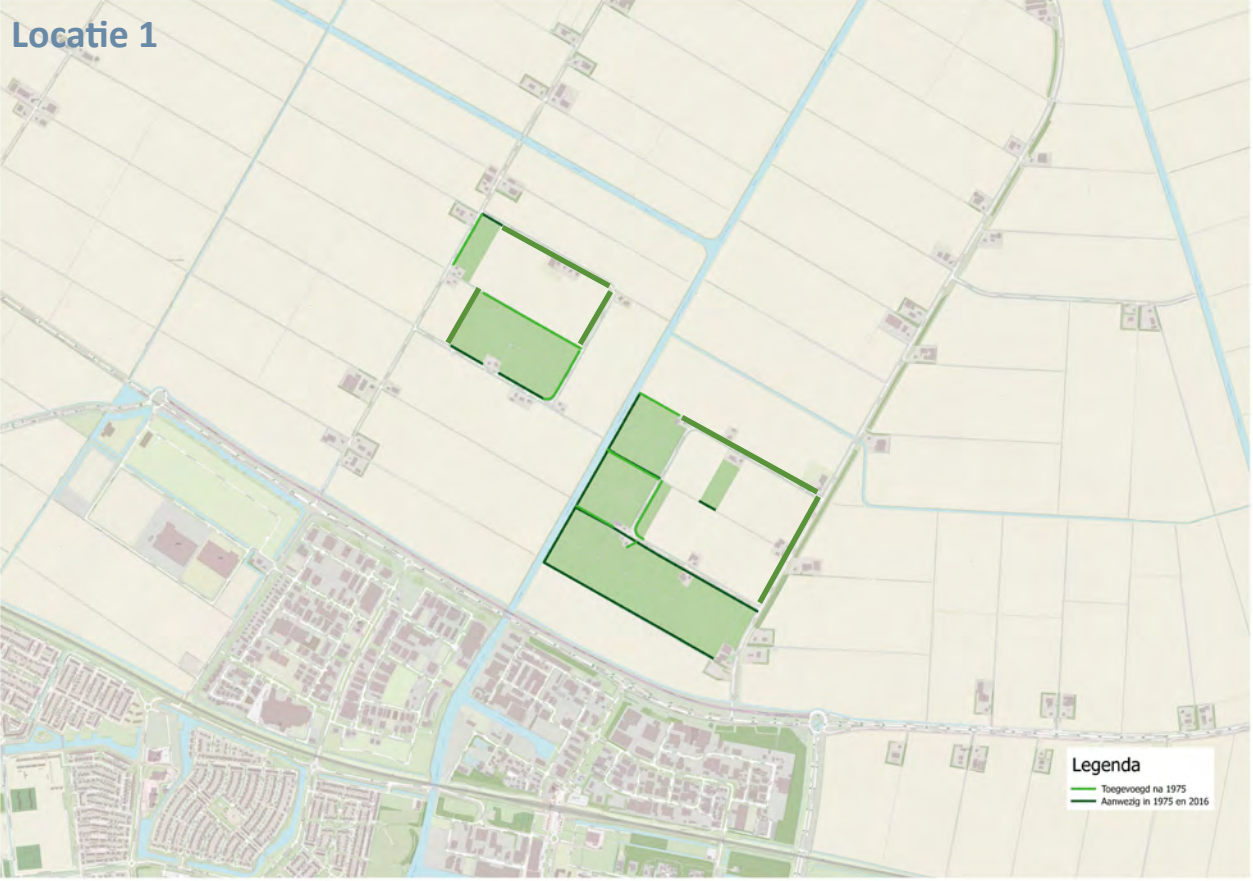
Risico's:

De landschappelijke identiteit van de fruitteeltgebieden (wisselende soorten, verschil in dichtheid, etc.) kan veranderen.

Toekomstige ontwikkelingen rondom de kern van Dronten kunnen de authentieke windhagen geheel doen verdwijnen.

Afbeelding 39. impressie resultaat Alternatief 3 voor locatie 3, contouren worden versterkt

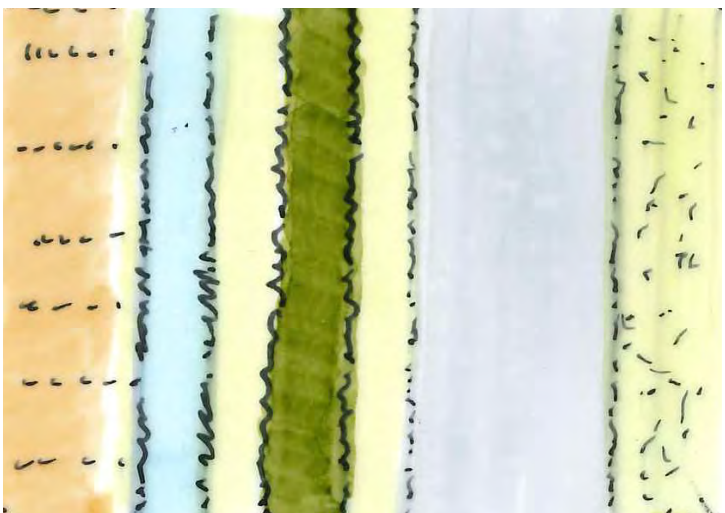
Afbeelding 40. impressie resultaat Alternatief 3 per fruitteeltlocatie, versterken contouren en casco aansluitend op groenstructuur

Afbeelding 41. impressie alternatief 4, windhagen verplaatsen naar eigendom gemeente: huidige situatie

Afbeelding 42. impressie alternatief 4, windhagen verplaatsen naar eigendom gemeente: nieuwe situatie

4.2.4 Alternatief 4: Verplaatsen hagen

De zoektocht naar alternatieven is gestart op basis van de ontwikkelingen die zich voordoen in het grondgebruik in de fruitteeltgebieden. De fruitbedrijven hebben vanuit hun bedrijfsvoering baat bij de haag (microklimaat en driftreductie), terwijl bijvoorbeeld akkerbouwers er mogelijk hinder van ondervinden (onkruidruk en mogelijke verstoring precisie landbouw).

Door niet vast te houden aan de haag op de kavelrand, maar te zoeken naar mogelijke alternatieve locaties, bijvoorbeeld een wegberm, kan de hinder worden verminderd. Bovendien wordt het agrarisch te gebruiken oppervlak geoptimaliseerd.

Hiervoor is het belangrijk inzichtelijk te hebben waar zich knelpunten voor doen met windhagen. Dit zal met name voorkomen in gebieden waar fruitteelt over gaat in akkerbouw. Vervolgens zal gekeken moeten worden op welke locaties verplaatsen mogelijk is. Maar ook waar dit gewenst is (aansluitend op voorgaande alternatieven). Welke prioriteiten leg je op welke locaties?

Effect op de vier locaties

In principe is dit alternatief in elk van de locaties mogelijk indien er ruimte is op naastgelegen percelen of wegbermen. Met name langs doorgaande wegen, of beeldbepalende singels lenen zich voor verplaatsing.

Maatregelen en stappen:

Inzicht in locaties waar zich knelpunten voordoen

Keuzes maken voor prioriteiten of contouren

Instrumentarium

Wettelijk

-

Financieel

Voor de herplant en beheer zal iemand moeten betalen, dit kan door deze herplant te verhalen op de (nieuwe) eigenaar van de oorspronkelijke locatie.

Eigendom

De windhagen komen in gemeentelijk eigendom op het moment dat de hagen worden herplant in gemeentelijke bermen.

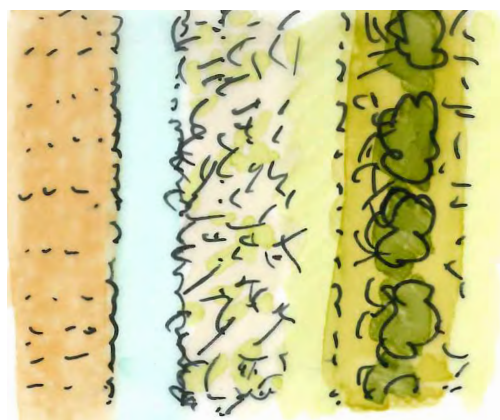
Communicatie

-

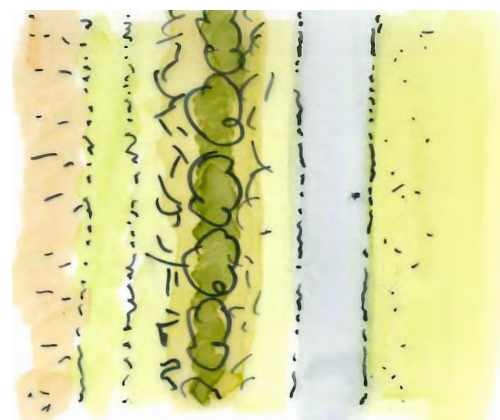
Risico's:

Wanneer deze maatregel te vaak wordt toegepast kan het landschap drastisch veranderen. Immers de hagen staan dicht op de weg.

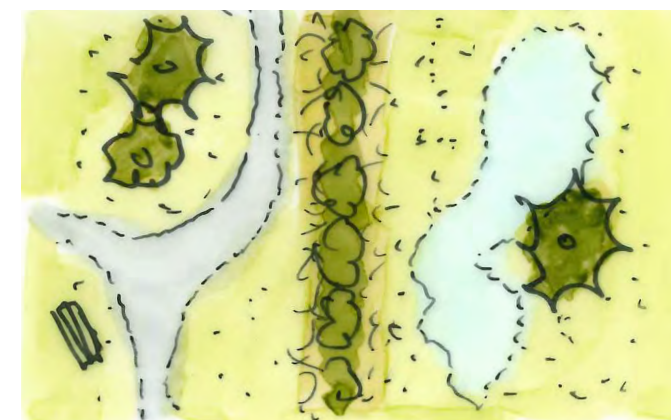
Wanneer teveel eigenaren aanspraak willen maken op dit alternatief ontstaat mogelijk te weinig ruimte.

impressie combineren groen casco met natuurvriendelijke oevers en waterberging

impressie combineren groen casco met-recreatieve structuur

impressie combineren groen casco met grotere groengebieden, zoals parken of sportvelden

5. Conclusie en aanbevelingen

Conclusies

Vanuit de ontwerpgedachte van oostelijk Flevoland zijn er in de gemeente Dronten vier fruitteeltlocaties aangewezen. Deze locaties wijken qua structuur en architectuur af van het overig agrarisch gebied. Zo liggen er binnen de kaarsrechte wegen van het polderlandschap 8 lanen, die een lus binnen het rationele patroon vormen. Een aantal van deze deelgebieden hebben ook een afwijkende bouwstijl van boerderij en schuren. Deze structuur biedt een landschappelijk waardevol gegeven en wordt door veel partijen gewaardeerd.

Vanuit de wens een microklimaat te creëren voor de fruitbomen werd een windhaag om de boomgaard geplant. Naast het voordeel van een microklimaat kreeg deze singel later een functie in het voorkomen van verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen.

De fruitteeltsector staat in Nederland onder druk en we zien dat er binnen de gemeente Dronten steeds minder fruitteeltbedrijven actief zijn. Dit leidt in veel gevallen tot het omvormen van fruitteelt naar akkerbouw (of veeteelt).

Daar waar voor fruitteeltbedrijven de windhaag een functie kent binnen de bedrijfsvoering, is dit voor de andere landbouwsectoren niet het geval. Daarmee dreigt de windhaag uit het landschap te verdwijnen. Vanuit de sector is benadrukt dat de economische waarde van de windhagen ontbreekt. Dit versterkt het risico op het verdwijnen van dit landschapselement

De gemeente Dronten heeft door in het bestemmingsplan een vergunningsplicht op te leggen de kavel- en erfbeplanting beschermd. Hiermee zijn de bestaande windhagen in principe beschermd: dit vormt het eerste alternatief. Er ontbreekt echter een duidelijk kaartbeeld met daarop alle aanwezige elementen en hun samenstelling. Verder is handhaving nodig om er voor te zorgen dat windhagen gaan verdwijnen.

Andere alternatieven om met de karakteristieke windhagen in het fruitteeltgebied om te gaan zijn op basis van de analyse:

- door onderscheid te maken tussen de fruitteeltgebieden kan de landschappelijke kwaliteit bewaard worden op plaatsen waar deze het meest noodzakelijk en gewenst is (alternatief 2: prioritaire gebieden);
- het vastleggen van de groene contouren (alternatief 3: contouren);
- de locaties van de windhagen te verplaatsen, vanuit het agrarisch perceel naar naastgelegen (publieke) grond (alternatief 4: verplaatsen)

Door goed te kijken naar de huidige kwaliteit zoals in de analyse is gedaan kan gesteld worden dat de huidige fruitteeltgebieden in aanwezigheid van fruitteelt en aanwezigheid van hagen dusdanig verschillen dat de alternatieven toepasbaar zijn per gebied. Hiermee wordt feitelijk begonnen met het alternatief 2; het prioriteren van gebieden. Vervolgens wordt per gebied gekeken op welke manier de basiskwaliteit wel of niet wordt gewaarborgd.

Door het inzetten van een aantal instrumenten (aankoop / verplaatsing / stimuleren) kan op strategische plaatsen meer gedaan worden om de windhagen daadwerkelijk te beschermen en de landschappelijke structuur te versterken.

Aanbevelingen

Het verdient de aanbeveling om per gebied maatwerk te leveren, maar hierover wel transparant te zijn naar huidige en toekomstige eigenaren.

Om hierin goede keuzes voor de alternatieven en de instrumenten te kunnen maken is het allereerst belangrijk als gemeente Dronten inzicht te krijgen in de huidige aanwezigheid en kwaliteit van windhagen. Deze studie is een eerste aanzet in deze inventarisatie. Uit de GIS analyse is een basiskaart gegenereerd die kan dienen als uitgangspunt. Deze zal verder moeten worden aangevuld zodat inzichtelijk is waar welke kwaliteit zich bevind. Op basis van dit kaartbeeld kan door de gemeente Dronten beter worden gehandhaafd. Het kan eveneens een aanknopingspunt zijn voor het beschermen van individuele elementen met landschappelijke waarde in een toekomstig omgevingsplan.

Om de bestaande windhagen en de landschappelijke waarden van de fruitteeltlocaties als kleinschaliger landschap in relatie tot toekomstige ontwikkelingen te behouden, is borging in toekomstbestendig beleid nodig. Om toekomstgericht ruimtelijk beleid te voeren kan de gemeente Dronten een Toekomstvisie Dronten 2050 opstellen. Deze toekomstvisie wordt ontwikkeld middels een intensief participatietraject met burgers en ondernemers, bijvoorbeeld per thema. De hiermee gegenereerde betrokkenheid wordt duurzaam onderhouden. In deze visie kan bijvoorbeeld ook het alternatief 2, prioritaire gebieden verder worden uitgewerkt.

Een dergelijke gemeentelijke visie op het landschap en de waardevolle locaties zal houvast bieden bij toekomstige ontwikkeling. De voorkeur ligt in een breed gemeentelijk plan waarbinnen de gewenste ontwikkeling van het landschap een plaats krijgt. Door te starten met een visie op het landschap wordt input gegenereerd voor de omgevingsvisie die de gemeente moet opstellen in het kader van de nieuwe omgevingswet.

Een onderdeel in de op te stellen toekomstvisie kan bijvoorbeeld zijn dat het casco gebruikt kan worden voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Duurzame energie, woningbouw passen dan binnen dit casco zonder dat zij het open polder landschap “aan tasten”.

Door het bekend en bemind maken van de landschappelijke kwaliteit van het polderlandsdchap kan draagvlak ontstaan voor de aanwezigheid van windhagen in de fruitteeltgebieden. Het kan een goede stap zijn om samen met de provincie Flevoland te kijken naar een subsidiestroom voor kenmerkende landschapselementen. Hierin wordt het behoud en beheer van historische landschapselementen geborgd in relatie tot gewenste ontwikkelingen binnen de provincie. Hieraan ten grondslag kan een visieliggen ten aanzien van de functies in het landschap, zoals fruitteelt, akkerbouw, veeteelt en recreatie. In Overijssel is een dergelijk systeem onder de noemer Groene Diensten van kracht. Door de ondernemers is benadrukt dat de economische waarde van windhagen vaak ontbreekt. Zeker wanneer een perceel overgaat naar een akkerbouw- of melkveebedrijf. De maatschappelijke waarde die deze landschapselementen met zich meebrengen zal zich moeten vertalen in een economische waardering. Hiermee kan in de bovenstaande regeling rekening gehouden worden.

6. Bijlagen

6.1 Eigendom Rijksvastgoedbedrijf in fruitteeltlocaties

bron: Gemeente Dronten (najaar 2018)

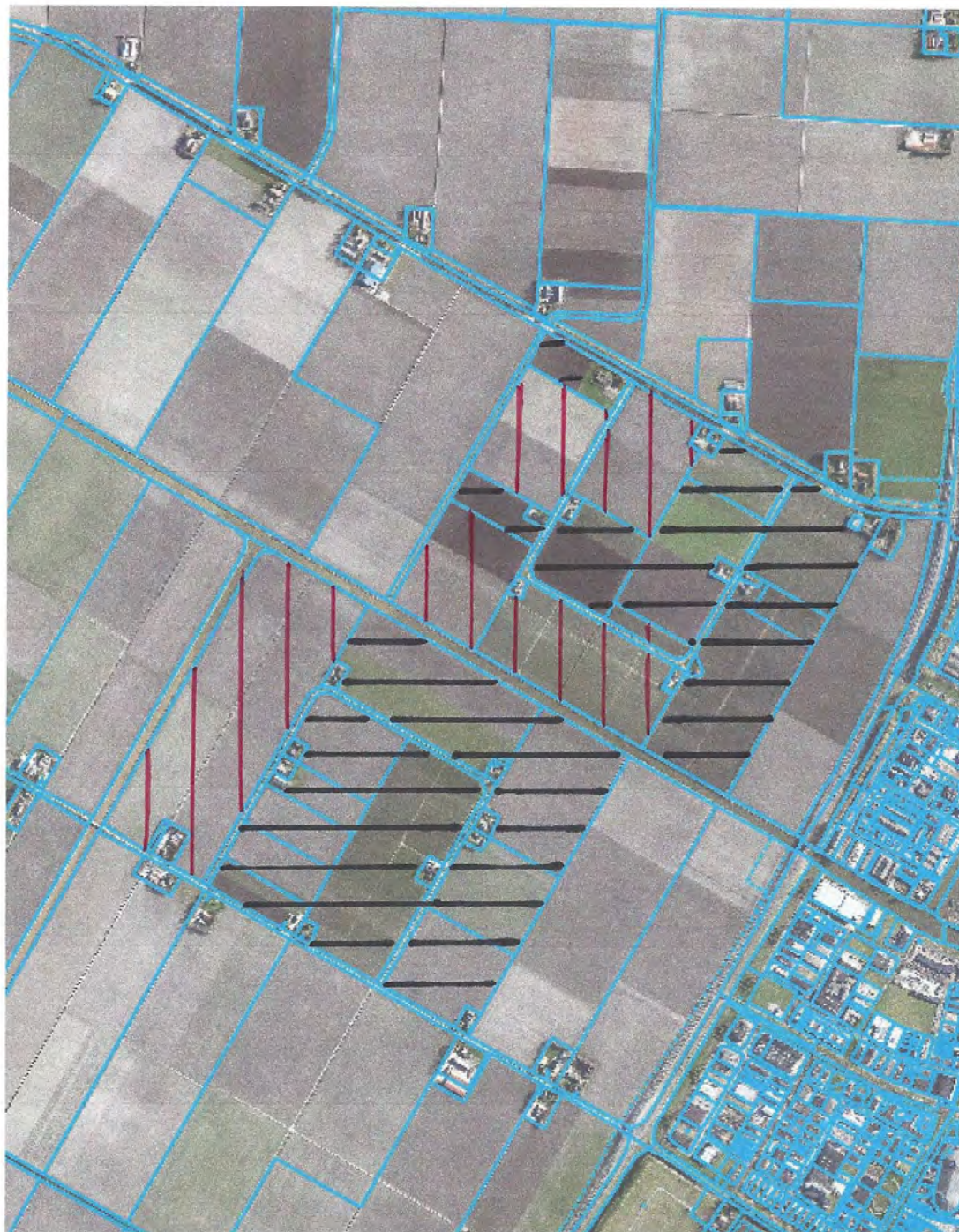
Conclusies:

- Veruit de meeste percelen binnen de fruitteeltlocaties in eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf zijn inmiddels in gebruik als akkerbouwperceel.
- De mogelijke invloed van het Rijksvastgoedbedrijf op de aanwezigheid van windhagen rond percelen is het grootst in fruitteeltlocatie 3, ronde de Ottolanderlaan.

Locatie 1

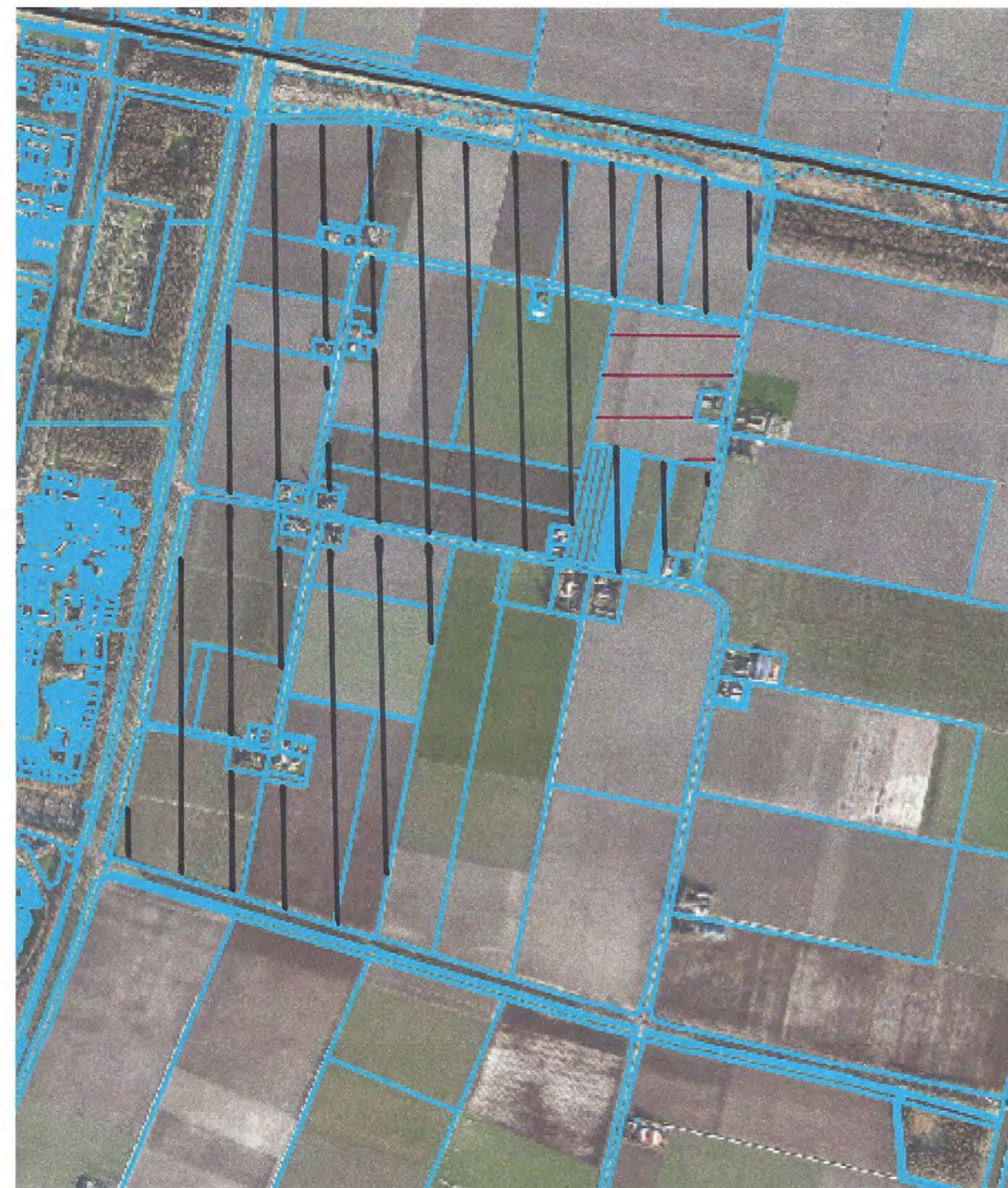
— Eigendom De Staat (incl. erfpacht e.d.)
 || Eigendom particulier / B.V.

Sprengerlaan / Van der Plasschelaan

Locatie 2

Boudewijnlaan

— Eigendom De Staat (incl. erfpacht e.d.)
 || Eigendom particulier / B.V.

Locatie 3

Van den Hamlaan / Ottolanderlaan / Rietsemalaan

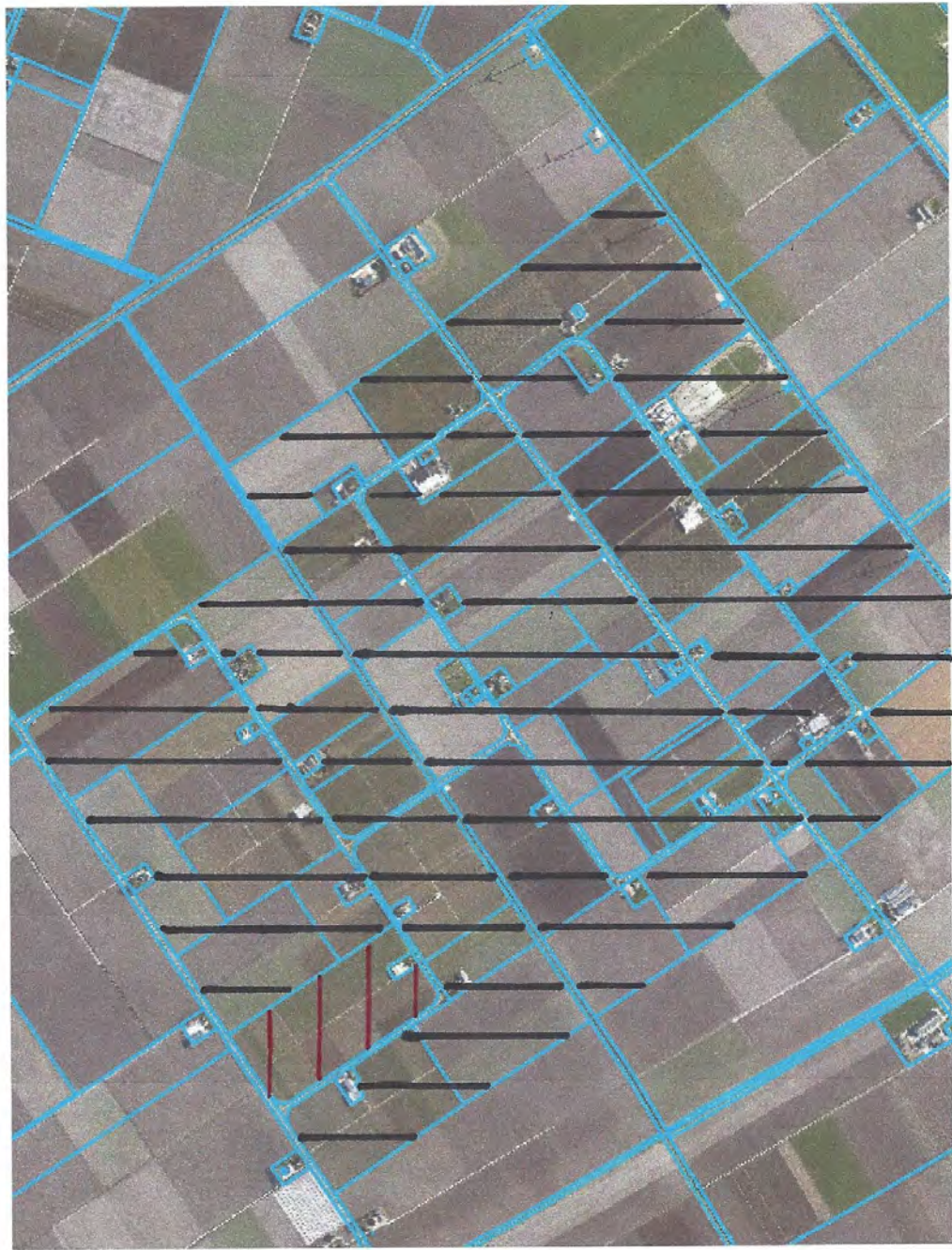

— Eigendom De Staat (incl. erfpaht e.d.)
|| Eigendom particulier / B.V.

Locatie 4

— Eigendom De Staat (incl. erfpaht e.d.)
|| Eigendom particulier / B.V.

Knooppaas / Professor Zuurlaan

Afbeelding 44. spuitnevel bij toepassing van gewasbeschermingsmiddelen

Afbeelding 43. de windhaag dient als scherm tegen spuitnevel

Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO)

De Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) is de organisatie van en voor de professionele, Nederlandse fruittelers. De NFO behartigt de belangen van fruitteeltondernemers met als bijzondere aandachtspunten: gewasbescherming, sociaaleconomische kwesties, markt gerelateerde onderwerpen en kennis en innovatie. Daarnaast ondersteunt de organisatie de fruittelers op diverse vlakken zoals het verhogen van de kennis en ondernemerschap. (bron: website NFOfruit.nl)

bestaansrecht gezien voor windhagen in de fruitteelt.

Driftreductie door windhagen

Ten behoeve van een goede fruitproductie kunnen bespuitingen in de boomgaard plaatsvinden. Gewasbeschermingsmiddelen die niet op bomen en blad terecht komen, kunnen verwaaien naar de omgeving, zoals oppervlaktewater of paden en wegen. Dit wordt driftdepositie genoemd, spuitdrift of kortweg drift. Dit kan bij het overschrijden van de grenswaarden gezondheidsschade veroorzaken voor mens en dier in de omgeving. Bespuitingsmiddelen worden ingedeeld in categorieën met bijbehorende minimale veilige afstanden tot de omgeving. Windhagen reduceren de driftdepositie bij bespuitingen. De aanwezigheid van windhagen verkort deze afstanden aanzienlijk. Om bepaalde middelen te mogen gebruiken zijn windhagen essentieel om aan de veiligheidseisen te voldoen.

Emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar de omgeving, en in het bijzonder het oppervlaktewater, kan op verschillende manieren beperkt worden. Een teeltmaatregel is het aanleggen van een teeltvrije zone, waardoor de afstand tussen het te bespuiten gewas en het oppervlaktewater vergroot wordt, en de emissie zal afnemen. Wanneer op de teeltvrije zone een windhaag geplaatst wordt, zal de driftdepositie op het oppervlaktewater door de filterende werking van de haag verder verminderen.

Bronnen:

Driftblootstelling van omstanders en omwonenden door boomgaard bespuitingen

Zande, J.C. van de, Wenneker, M

Plant en Research International, Wageningen UR

Maart 2015

<http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/378315>

Windhagen als emissiereducerende maatregel bij bespuitingen in de fruitteelt

Wenneker, M.; Anbergen, R.H.N.; Heijne, B.; Zande, J.C. van de

Randwijk : PPO Fruit (Rapport PPO 2004-06) - p.

Plant en Research International, Wageningen UR

2004

<https://www.wur.nl/en/Publication-details.htm?publicationId=publication-way-333437333433>

6.2 Gesprekken in het veld

Over de fruitteeltlocaties en de bijbehorende windhagen is veel kennis aanwezig bij mensen uit het gebied zelf. In dit hoofdstuk worden kansen en knelpunten geïnventariseerd door met een aantal ondernemers en organisaties (fruitteelt, akkerbouw, veeteelt, landschapsbeheer) in gesprek te gaan. In overleg met de gemeente werd bepaald wie we hebben gesproken. We bespreken kansen en knelpunten om praktische, bedrijfseconomische en ruimtelijke redenen meegenomen moeten worden in de

verkenning naar alternatieven.

1 Fruitteelt

De twee fruittelers die we hebben gesproken zijn beiden actieve leden van de Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO). De NFO is op de hoogte van de wens van gemeente Dronten om de windhagen in de fruitteeltlocaties rondom Dronten te beschermen. De NFO leden die we hebben gesproken, spraken op eigen titel en niet officieel namens de NFO. Desalniettemin gaven zij aan dat de NFO hun visie op de windhagen rondom Dronten deelt.

Functies van windhagen voor het fruitteeltbedrijf:

Vroeger: Bij de aanleg van de fruitlocaties in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw was Noord Flevoland nog volledig open. Aanplant van bomen langs de wegen was nog jong en laag. De wind had vrij spel. Windhagen waren essentieel in de bescherming van het gewas tegen de wind. Aanvankelijk werden windhagen niet alleen aangeplant rondom de fruitpercelen, maar soms werd ook het perceel onderverdeeld met meerdere windhagen om het gewas nog beter te beschermen. De tussengelegen windhagen zijn meestal na een paar jaar verwijderd.

Nu: Windhagen dienen nog steeds ter bescherming tegen wind, vooral langs de contouren van de fruitteeltlocaties en aan de westzijde van percelen. Daarnaast is de belangrijkste functie de zogenaamde driftreductie bij besputingen. Dit wordt door de fruittelers als belangrijkste toepassing en daarmee

Naast een belangrijke functie als driftreducerende maatregel en windvanger, hebben windhagen ook nadelen in de bedrijfsvoering voor de fruitteelt:

- Langs en onder windhagen heerst een ander microklimaat: luwte dus meer dauw, dus vochtiger, meer schimmels, daarmee meer schimmeldruk op het gewas,
- Meer druk van ongedierte dat in de windhagen huist,
- Meer schade in fruit langs windhagen (tot 60% meer) door vogels die in de windhagen huizen (minder bij beukenhagen, meer bij elzenhagen),
- Minder temperatuurverschil tussen dag en nacht, dus minder kleuring en rijping
- Windhagen staan soms in de weg bij het schonen van de sloten,
- Extra onderhoud en kosten.

Ondanks deze nadelen worden windhagen nog steeds toegepast en bij bedrijfsuitbreiding ook nieuw aangeplant. Inmiddels geven fruittelers de voorkeur aan beuk of haagbeuk als aan te planten soort, omdat zwarte els meer druk van ongedierte geeft en gevoelig is voor bepaalde ziektes waardoor eerder gaten in de windhaag vallen.

De fruitteelt als sector wordt maatschappelijk kritisch bekeken. Dit komt door de aandacht voor bijensterfte en verminderde milieukwaliteit, wat in de beeldvorming in verband wordt gebracht met het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw en fruitteelt in het bijzonder. De NFO ziet deze beeldvorming als niet terecht en wil de fruitsector positief in beeld brengen. Fruittelers willen meer naar buiten treden, laten zien en uitleggen wat ze doen. Het publiek betrekken en laten beleven wat de fruitteelt inhoudt: bloesems, oogst, proeverijen. Ook recreatie wordt hier in genoemd. De aanwezigheid van windhagen in het gebied wordt door sommige fruittelers gezien als medebepalend voor de aantrekkelijkheid van de fruitteeltlocaties voor recreatieve activiteiten.

Het aantal fruitteeltbedrijven rondom Dronten is de afgelopen jaren flink teruggelopen. De meeste fruitteeltbedrijven zijn eenmansbedrijven/gezinsbedrijven. Bedrijfsopvolging is een probleem, waardoor veel bedrijven de afgelopen jaren zijn gestopt. Schaalvergroting is tot op zeker hoogte aan de gang. De toekomstperspectieven voor grotere bedrijven (ca 30 ha.) zijn beter dan voor kleinere bedrijven. Er is een grens aan de bedrijfsgrootte die een eenmansbedrijf aan kan (ca 20 hectare |). Verder opschalen vraagt om omschakeling naar meermansbedrijf, met (meer) medewerkers in loondienst. Dat is een cultuuromslag die lang niet alle ondernemers zien zitten. Dit zorgt er voor dat steeds meer fruittelers hun bedrijf beëindigen.

Wanneer een fruitteeltbedrijf stopt wordt de grond verkocht. Bij verkoop wordt de grond in de meeste gevallen verkocht aan een akkerbouwbedrijf (aangrenzende fruitteeltbedrijven schalen niet vaak op). Wanneer er windhagen langs de percelen staan, is dat in het nadeel van de aankopende partij. De windhagen zijn niet functioneel voor akkerbouw, geven schaduw en zorgen daarmee voor productieverlies. Ook geven windhagen meer ongedierte- en ziektedruk en staan ze in de weg bij het werk met grote machines. Deze nadelen zouden drukken op de verkoopwaarde van de grond. * Dat zou betekenen dat de verplichting door gemeente Dronten om de windhagen te behouden financieel nadelig is voor fruitte- lers die hun grond met aanwezige windhagen verkopen aan akkerbouwers, ten opzichte van verkoop van grond zonder aanwezige windhagen. De fruittelers willen hiervoor gecompenseerd worden.

*er zijn geen bronnen bekend die dit ondersteunen en voor de Raad van State was de veronderstelling van minderprijs bij verkoop geen reden om bescherming van de windhagen door gemeente Dronten tegen te houden.

De fruitteelt biedt veel werkgelegenheid maar is seizoensgebonden. Vroeger werden seizoenwerkers betrokken uit de woonkernen in de omgeving. Tegenwoordig is dat moeilijk. Scholieren staan niet te springen om met hun handen te werken. Daarom worden steeds meer seizoenwerkers betrokken uit het buitenland, voornamelijk uit Polen. De huisvesting van seizoenwerkers is echter een probleem, zowel praktisch als vanwege de maatschappelijke gevoeligheid van dit onderwerp. De fruitteeltsector ervaart weerstand bij gemeente Dronten en heeft juist behoefte aan meer medewerking en ondersteuning door gemeente Dronten in het vinden van praktische en maatschappelijk optimale oplossingen voor de huis- vesting van seizoenwerkers. Seizoensarbeid is essentieel voor een levensvatbare fruitteelt rondom Dron- ten.

Een zelfde weerstand bij gemeente Dronten wordt door fruittelers ervaren bij de procedures rondom de bouw en verbouw van extra en/of grotere koelcellen, benodigd voor de opslag van de oogst. Bij de be- oordeling van aanvragen voor bouwvergunningen lijken soms welstandsregels in tegenspraak te zijn met bijvoorbeeld duurzaamheidsdoelstellingen, zoals geschikte oriëntatie van de daken voor het plaatsen van zonnepanelen. Dit wordt ervaren als niet eenduidig, niet constructief en onnodig vertragend. Fruittelers ervaren het ondernemersklimaat voor fruitteelt binnen gemeente Dronten niet als positief.

Kansen:

- Windhagen hebben een functie als windvanger en driftreducerende maatregel in de bedrijfsvoe- ring en daarmee bestaansrecht
- Bij uitbreiding van areaal worden windhagen nieuw aangeplant
- Windhagen worden door sommige fruittelers gewaardeerd als landschapselementen
- Zorg voor een aantrekkelijk landschap, recreatie en huisverkoop passen in het doel van de fruit- sector om het fruitbedrijf bekender en geliefd te maken bij publiek.

Knelpunten:

- Wanneer op termijn de regelgeving omtrent het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ver- anderen, kan het zijn dat de functie van driftreducerende maatregel van windhagen verdwijnt.
- Windhagen hebben ook nadelen zoals hogere ziektedruk en vogelschade
- Veronderstelde minderprijs bij verkoop van areaal met aanwezige windhagen
- Fruittelers ervaren de opstelling van de gemeente niet als constructief en het ondernemerskli-

Land en Tuinbouw Organisatie (LTO) Noord

*LTO Noord is de vereniging van en voor agrarische ondernemers in de 9 provincies boven de Maas. Een actieve vereniging die mee ontwikkelt en innoveert met de agrarische ondernemers. Als belangenbehartiger voor de agrarische sector vormt LTO Noord de schakel tussen haar leden, de overheid, de maatschappij en het bedrijfsleven.
(bron: website ltonoord.nl)*

2 Akkerbouw (en veeteelt)

Rondom Dronten is naast fruitteelt, akkerbouw de belangrijkste agrarische functie. Veehouderij komt voor, al dan niet in gemengd bedrijf met akkerbouw. De agrariërs die we hebben gesproken zijn akkerbouwer en gecombineerd akkerbouwer met veeteelt. Beiden zijn actief lid van de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO-Noord).

De windhagen hebben geen enkele functie in het akkerbouwbedrijf. Akkerbouwers ondervinden slechts de nadelen, die grotendeels overeenkomen met de nadelen in de fruitteelt:

- Langs windhagen microklimaat, luvte dus meer dauw, dus vochtiger, meer schimmels,
- Meer druk van ongedierte dat in de windhagen huist,
- Meer schadde door vogels die in de windhagen huizen (minder bij beukenhagen, meer bij elzenhagen),
- Windhagen beperken de ruimte om te draaien met grote machines en spuitbomen, waardoor randen van de percelen minder efficiënt benut kunnen worden,
- Windhagen staan soms in de weg bij het schonen van de sloten,
- Extra onderhoud en kosten.

Schaalvergroting is aan de orde, maar verloopt op dit moment niet zo snel als gevolg van de hoge grondprijzen (ca. 30.000 euro per hectare). Regelmatig wordt grond overgenomen van fruitteeltbedrijven die het bedrijf beëindigen. Daar kunnen windhagen op staan. Die worden als nadelig gezien. Wanneer daardoor de verkoopprijs van de grond voor de fruitteler lager wordt, zien de akkerbouwers dat als het bedrijfsrisico van de fruitteler en een normale marktwerking. In hoeverre daar in de praktijk sprake van is, is niet vastgesteld, ook niet door de LTO.

De akkerbouwers zien de zorg voor windhagen als bijdrage aan het landschap niet als bedrijfsvreemd, omdat ze nu ook al regelmatig zelf bloemenranden aanleggen langs percelen. De lokale leden van de LTO ervaren de situatie rondom de windhagen als onduidelijk en als lang slepende kwestie. Er is behoefte aan duidelijkheid. Daarom raden zij aan dat er een 0-meting gedaan wordt om vast te stellen wat er nu aan windhagen aanwezig is op zowel akkerbouw- als fruitteeltpercelen, om vervolgens alles wat er nu staat te consolideren. De akkerbouwers zullen de aanwezige windhagen onderhouden, zowel op hun bestaande percelen als bij nieuwe aankoop van percelen met windhagen. Dit zou door gemeentete Dronten moeten worden vastgesteld middels een raadsbesluit met goede regels.

De akkerbouwers en veetelers herkennen de ervaringen van de fruittelers in hun relatie met gemeente Dronten. Ook zij ervaren de opstelling van de gemeente niet als constructief en het ondernemersklimaat voor agrariërs in de gemeente niet als positief.

Steeds meer akkerbouwers schakelen over op biologisch telen. Daar is vanuit de markt steeds meer vraag naar. (Dit speelt minder in de veeteelt) Het biologisch boeren is wel meer risicovol als het gaat om ziektes en plagen. De nadelen van windhagen wegen daarom zwaarder voor de biologische akkerbouw.

Voor biologisch boeren zijn, net als in de fruitteelt, seizoenwerkers nodig. Met de zelfde problematiek rondom huisvesting en maatschappelijke gevoeligheid van buitenlandse seizoenwerkers als die de fruittelers ervaren. Voor reguliere teelt speelt dit minder.

Er is bij akkerbouwers en veetelers veel interesse om streekproducten te produceren. Dit wordt echter tegengewerkt door de inkooporganisaties waar zij het grootste deel van de oogst aan verkopen. Ook is er interesse in recreatie als nevenbedrijf.

Kansen:

- Windhagen worden gewaardeerd als landschapselementen
- Zorg voor landschapselementen is de sector niet vreemd
- Er is bereidheid om de bestaande windhagen te behouden en vast te leggen
- Recreatie en huisverkoop worden als kans gezien als onderdeel van het bedrijf

Knelpunten:

- Windhagen hebben geen functie in het akkerbouw- en veeteeltbedrijf, waardoor alleen de nadelen overblijven zoals ziektedruk en kosten.
- Eventuele minderprijs bij aankoop door akkerbouwers van fruitteeltpercelen met windhagen wordt gezien als risico van de fruittelers.
- Fruittelers ervaren de opstelling van de gemeente niet als constructief en het ondernemersklimaat voor agrariërs in de gemeente niet als positief (zoals in relatie tot huisvesting seizoenswerkers, vergunningen enz.)

Stichting Landschapsbeheer Flevoland

Stichting Landschapsbeheer Flevoland maakt zich sterk voor behoud, beheer en ontwikkeling van natuur en landschap buiten de natuurgebieden. Met onze kennis en ervaring en de hulp van vele honderden vrijwilligers leveren we een belangrijke bijdrage aan de zorg voor het Flevolandse landschap. We bezitten geen eigen natuurterreinen zoals het Flevolandschap, Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer. Om onze doelstelling te bereiken werken we samen met agrariërs, particulieren, bedrijven, verenigingen, stichtingen, gemeenten, waterschap, Provincie, Rijkswaterstaat én met de genoemde natuurbeheerorganisaties. Met deze terreineigenaren zetten we ideeën om in projecten die aansluiten bij bestaand overheidsbeleid of een bijdrage kunnen leveren aan het ontwikkelen van nieuw overheidsbeleid. Ook begeleiden we de uitvoering van deze projecten in het veld.

Onze missie: “Samen werken aan actieve zorg voor ons landschap”

Bron: website [landschapsbeheerflevoland.nl](https://www.landschapsbeheerflevoland.nl)

3 Landschapsbeheer Flevoland

Landschapsbeheer Flevoland ziet de windhagen rondom percelen van fruitteeltlocaties als waardevolle landschapselementen. De landschappelijke waarde ligt in de unieke verkleining van het landschapsbeeld ten opzichte van het open polderland. Historisch waardevol omdat de windhagen nauw verbonden zijn met de eerste inrichting van de Flevopolder eind jaren '60 van de vorige eeuw. En ecologisch om de waarde voor flora en fauna. Dat windhagen rondom Dronten onder druk staan wordt gezien als bedreiging van deze kwaliteiten.

Landschapsbeheer Flevoland heeft eerder een project uitgevoerd ter stimulering en instandhouding van kleine landschapselementen, zoals windhagen. Dit was een project dat werd geïnitieerd en gefinancierd door Provincie Flevoland. Ten aanzien van windhagen bestond dit project uit een financiële tegemoetkoming voor de aanplant van nieuwe windhagen, met bijbehorende kaders. In de kaders was vastgelegd welke soorten plantmateriaal moesten worden toegepast en regels over lengte en plantdichtheid. Volgens Landschapsbeheer was het project redelijk succesvol en zijn zeker rondom Dronten diverse windhagen aangeplant met ondersteuning van het project. Dit project is vijf jaar geleden afgerond. Helaas is er geen rapportage over gemaakt, dus de behaalde resultaten zijn niet meer te achterhalen.

Landschapsbeheer ziet voor de instandhouding van windhagen de belangrijkste rol voor de fruitteeltsector zelf, zolang de windhagen een functie hebben in de bedrijfsvoering van fruitteeltbedrijven. Een gezonde fruitteeltsector zorgt voor windhagen in het landschap. Hier ligt ook een rol voor voormalig Domeinen, nu het Rijksvastgoedbedrijf, nog steeds eigenaar van grote delen van het polderland, wat in pacht wordt uitgegeven. Wanneer een fruitteeltbedrijf de pacht van gronden opzegt, wordt de grond opnieuw uitgegeven in pacht. Daarin ligt een kans om ook het behoud van windsingels en andere landschapselementen te borgen. Dat gebeurt op dit moment niet, waardoor gronden bijvoorbeeld ter pacht worden aangeboden aan akkerbouwers zonder status van de windhagen.

Landschapsbeheer Flevoland wil graag meewerken aan een nieuw stimuleringsproject voor de aanplant en onderhoud van windhagen. Daarvoor zal wel geld moeten worden vrijgemaakt. Dit zou bijvoorbeeld een cofinanciering kunnen zijn door gemeente Dronten en Provincie Flevoland. Wat Landschapsbeheer betreft zou het initiatief om een dergelijk project op te zetten ook vanuit deze partijen moeten komen. De urgentie die het onderwerp heeft bij gemeente Flevoland wordt gezien als kansrijk. Een 0-meting van de nu nog aanwezige windhagen zal de basis moeten zijn van een nieuwe regeling.

Landschapsbeheer heeft vooral behoefte aan een provinciaal kader ten aanzien van het landschap, bijvoorbeeld een landschapsbeleidsvisie. Die ontbreekt op dit moment. Voor de uitvoering van projecten op het gebied van landschapselementen is er ook geen vaste subsidiestroom vanuit de provincie.

Naast een stimuleringsregeling ziet Landschapsbeheer Flevoland meer kansen om windhagen te be-

houden. Onbekend maakt onbemind, dus de windhagen moeten geliefd worden. Daarin ligt een rol voor het netwerk van vrijwilligers, dat Landschapsbeheer heeft. Dit zou een samenwerking kunnen zijn met de fruitteeltbedrijven: appels plukken, windhagen onderhouden, beleven en bewust worden door bijvoorbeeld jongeren en gepensioneerden. Het verhaal van de windhagen vertellen in relatie tot het landschap en tot het fruitteeltbedrijf. Ook in recreatie ligt een kans.

Kansen:

- Landschapsbeheer Flevoland heeft goede ervaringen met het uitvoeren van een stimuleringsregeling voor landschapselementen zoals windhagen en ziet kansen voor een nieuwe regeling, wanneer gemeente Dronten en Provincie Flevoland de handschoen oppakken.
- Bij hernieuwde uitgifte van gronden in pacht door het Rijksvastgoedbedrijf kunnen voorwaarden meegegeven worden ten aanzien van windhagen.
- Windhagen kunnen meer bekend en bemind worden, bijvoorbeeld door inzet van netwerk van vrijwilligers, door het vertellen van het verhaal van het fruitbedrijf en door recreatie.

Knelpunten:

- Een provinciaal kader ten aanzien van landschap ontbreekt.
- Een provinciale subsidiestroom ten behoeve van beheer en behoud van landschapselementen ontbreekt.

Stichting Geschiedschrijving Dronten

Stichting Geschiedschrijving Dronten wil de geschiedenis van Dronten bewaren en optekenen voor het nageslacht. Zonder steun van onze donateurs is dat niet mogelijk. Elk jaar geven wij een boek uit over de historie van Dronten. Voor onze donateurs is deze publicatie gratis. Daarnaast krijgen zij vier Nieuwsbrieven per jaar, ontvangen zij uitnodigen voor lezingen en kunnen ze deel nemen aan door de Stichting georganiseerde excursies.
(bron: website geschiedschrijvingdronten.nl)

4 St. Geschiedschrijving Dronten

Gesproken is met de voorzitter van de Stichting Geschiedschrijving Dronten. Deze stichting heeft zo'n 350 donateurs en is actief sinds de jaren '70 van de vorige eeuw, dus vrijwel gedurende de hele ontwikkeling van Dronten tot aan nu.

St. Geschiedschrijving Dronten ziet de windhagen rondom Dronten als waardevol en karakteristiek onderdeel van het landschap. Met het verdwijnen van windhagen verdwijnt de zichtbare ontstaansgeschiedenis en dat gaat de Stichting ter harte. Men is op de hoogte van de discussie over het behoud van de windhagen en de ontwikkelingen in de gemeenteraad over dit onderwerp.

De voorzitter omschrijft de cultuur in en rondom Dronten als typerend voor het nieuwe polderland: de mensen zijn aanpakkers en doeners. Zo was tot halverwege de jaren '90 van de vorige eeuw ook de cultuur binnen de gemeente. Niet alleen raadslieden, maar ook de ambtenaren woonden in Dronten of de directe omgeving en men kende elkaar. Er was sprake van een grote betrokkenheid met elkaar, het dorp en de omgeving. Veel raadslieden waren agrariërs. De afstand tussen "het gemeentehuis" en de burger was klein. Dit zorgde voor een klimaat waarin er constructieve samenwerking was tussen gemeente, burgers en (agrarisch) ondernemers. Deze cultuur is nu heel anders. Het is nu een cultuur gericht op het handhaven van regels. Ondernemers en agrariërs voelen zich niet gehoord. Dat zou mede worden veroorzaakt worden doordat er steeds minder agrariërs in de raad zitten en doordat veel gemeenteambtenaren zelf niet uit de omgeving komen.

Volgens St. Geschiedschrijving Dronten is er grote behoefte aan historisch besef en daarmee samenhangend een lange termijn visie. Bijvoorbeeld een structuurvisie Dronten 2050 ten aanzien van bouwen en wonen, groen, water, recreatie. En daar dan de waarden van het historische landschap in opnemen. Historisch besef en langetermijnvisie lijken nu te ontbreken in het gemeentelijk beleid.

Kansen:

- St. Geschiedschrijving Dronten ziet de windhagen rondom Dronten als waardevol en karakteristiek onderdeel van het landschap.
- Wanneer er een langetermijnvisie wordt ontwikkeld, bijvoorbeeld een structuurvisie Dronten 2050, kunnen daarin de historische waarden van het landschap worden opgenomen in relatie tot andere ontwikkelingen.

Knelpunten:

- Met het verdwijnen van windhagen verdwijnt de zichtbare ontstaansgeschiedenis van het landschap.
- De bestuurscultuur in Dronten wordt ervaren als minder betrokken en minder constructief ten opzichte van het verleden.
- Historisch besef en toekomstvisie lijken binnen de gemeente te ontbreken.

Conclusies gesprekken in het veld

In de gesprekken is door de verschillende geïnterviewden geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende fruitteeltlocaties. Noch fruittelers noch akkerbouwers konden grote verschillen aangeven tussen de locaties in welke kansen of knelpunten waar spelen. Er is meer gesproken vanuit het geheel van de ontwikkelingen van de agrariërs in het gebied rondom Dronten.

Windhagen worden door allen gezien als waardevolle landschapselementen als onderdeel van de zichtbare ontstaansgeschiedenis van het landschap. Er liggen reële kansen om de nu nog bestaande windhagen te behouden met behulp van alle betrokkenen: fruitteeltbedrijven, akkerbouwers en veeteeltbedrijven, Landschapsbeheer Flevoland, Provincie Flevoland en gemeente Dronten.

Er zijn verschillen in de waardering van windhagen tussen fruittelers en akkerbouwers. Voor fruittelers wegen de nadelen van windhagen, zoals hogere ziektedruk en onderhoud, op tegen de voordelen en soms noodzaak van windhagen, zoals driftreductie. Windhagen hebben daarmee een functie in de fruitteelt en hebben daarom bestaansrecht. Voor akkerbouwers zijn windhagen alleen landschappelijk waardevol en niet praktisch. Voor beide sectoren gelden grotendeels de zelfde nadelen, die bij akkerbouw de boventoon voeren.

De gesproken akkerbouwers van de LTO hebben een positieve insteek: laten we de windhagen behouden die er nu staan en regel de status en het beheer goed. Een knelpunt is de veronderstelde minderprijs bij verkoop van grond met windhagen door fruittelers aan akkerbouwers. Fruittelers willen een vergoeding voor minderprijs bij verkoop, akkerbouwers vinden dat het risico voor de fruittelers. Hier ligt een kans voor gemeente Dronten of provincie Flevoland om windhagen te helpen behouden door het veronderstelde gat te dichten. De veronderstelde minderprijs is echter moeilijk vast te stellen.

Zolang windhagen een functie hebben in de fruitteelt, is een gezonde fruitteeltsector essentieel voor de aanwezigheid van windhagen in het landschap. Hier ligt een kans voor gemeente Dronten om de samenwerking met de agrariërs in het gebied te verbeteren en het stimuleren van een positief ondernemersklimaat wat fruittelers ondersteunt. Hierdoor kunnen knelpunten in de fruitteeltsector, zoals huisvesting van seizoenswerkers, in samenwerking worden opgepakt.

Aanplant van nieuwe windhagen door fruittelers kan worden gestimuleerd, waarbij voorwaarden kunnen worden meegegeven. Het initiatief tot het opstellen van een stimuleringsregeling zal van gemeente Dronten en provincie Gelderland moeten komen. Landschapsbeheer Flevoland is graag bereid de regeling uit te voeren.

Landschapselementen zonder functie blijken kwetsbaar. Wanneer windhagen niet meer functioneel zijn, bijvoorbeeld bij verkoop aan een akkerbouwer, zijn andere middelen nodig om deze landschapselementen te behouden. Bescherming door middel van het instellen van een instandhoudingsplicht in het bestemmingsplan is daartoe een mogelijkheid. Verplichten tot instandhouding is echter geen garantie voor een goede zorg en beheer.

Er ligt een kans voor gemeente Dronten om de bestaande windhagen te behouden en te borgen voor de toekomst, door de landschappelijke en historische kwaliteiten op te nemen in een toekomstvisie.

Er ligt een kans voor Provincie Flevoland om landschapselementen in Flevoland te behouden en te stimuleren door het opstellen van een provinciaal kader en bijbehorende subsidiestroom.

Er ligt een kans voor het Rijksvastgoedbedrijf als eigenaar en verpachter van een deel van de fruitteeltpercelen in het buitengebied om voorwaarden te stellen voor behoud van windhagen bij de heruitgifte van percelen in pacht.

6.3. Verslag stakeholdersbijeenkomst

Samenvatting bijeenkomst uitwerking onderzoek windhagen

Datum: 4 december 2019
Locatie: tijdelijk gemeentehuis De Rede 58 te Dronten
Aanwezigen: LTO, NFO, fruitteler, Landschapsbeheer Flevoland,
St. Geschiedschrijving Dronten, Eelerwoude en gemeente.

1. Opening

De gemeente heet iedereen welkom en leidt de bijeenkomst uitwerking onderzoek windhagen in. In juni / juli 2018 is gestart met het onderzoek als uitwerking van de motie. Begonnen is met inventarisatie. Hiervan maakten onder meer de interviews met jullie deel uit. Vervolgens is aan de uitwerking begonnen (analyse). Eind 2018 zijn ambtelijk de eerste resultaten besproken. Mogelijke oplossingsrichtingen zijn vervolgens verder uitgewerkt.

Het doel van de bijeenkomst is aangestipt: op de hoogte brengen van wat gedaan is met inventarisatie en laten meedenken in alternatieven. Verder is benoemd dat er sprake is van diverse belangen en bij uiteindelijke besluitvorming vindt er afweging plaats van belangen. College en raad nemen uiteindelijke besluit. Ten slotte vond er nog een voorstelronde plaats.

2. Toelichting / alternatieven

De gelegenheid wordt gegeven om te benoemen welke zaken zijn opgevallen in de toegestuurde samenvatting, of er opmerkingen vooraf en vragen zijn. Ondertussen zijn de alternatieven in detail ook doorgenomen. Zaken die naar voren komen zijn:

Algemeen

- Er bestaan verschillende benamingen voor de windhagen. Veel fruittelers noemen het windsingels, door landschapsbeheer wordt vaak gesproken over zogenaamde fruitteelhagen. Deze term wordt ook niet door iedereen onderstreept vandaar dat we blijven bij windhagen;
- Vanuit landschappelijk oogpunt zijn de contouren het belangrijkste. Cultuurhistorisch dragen de oorspronkelijke tussenhagen binnen de fruitteeltpercelen nog bij. Oorspronkelijk stond er om elke 60 m een windhaag;
- Landschapsbeheer heeft in 2015 en 2019 inventarisatie gedaan naar landschapselementen. De windhagen zijn steekproefsgewijs in Flevoland meegenomen.

Historisch perspectief

- Akkerland waar de windhagen al weg zijnIn 1998 was er een rooi regeling waardoor al een aantal windhagen zijn verdwenen;
- Er voltrekken zich op dit moment een aantal scenario's:
 - o Fruitteelt stoppers nu;
 - o Fruitteelt blijvers.
- Bij aanplant windhagen in het begin begonnen met populieren, omdat ze snel groeien. Daarna elzen en ook beuken. Beuken lagere onderhoudsdruk en vogelschade.

Belang van windhagen

- Het valt op dat recreatieve waarde wordt benoemd en de vraag is wat betekent dit "recreatieve waarde". Bij fietstocht door fruitteeltgebied kijkt de bezoeker veelal naar het akkerbouwgebied, terwijl de windhaag aan de andere zijde staat. Echter daar gaat de aandacht juist niet naar toe;
- Economische versus ecologische/cultuurhistorische waarde. Ecologische en/of cultuurhistorische waarde kan ook een economische waarde hebben. Zie maar het in trek zijn van oude steden. Die oude steden trekken bewoners en toeristen aan, wat inkomsten met zich meebrengen; Daarbij wat is de landenschappelijke waarde en hoe bepaal je die waarde?

- Economische versus ecologische/cultuurhistorische waarde. Ecologische en/of cultuurhistorische waarde kan ook een economische waarde hebben. Zie maar het in trek zijn van oude steden. Die oude steden trekken bewoners en toeristen aan, wat inkomsten met zich meebrengen; Daarbij wat is de landschappelijke waarde en hoe bepaal je die waarde?
- Wat is het de publieke belang de gemeente waard om het in stand te houden. Met het oog op de blijkbaar maatschappelijke waarde van de windhagen;
- Voor de fruitteler betekent de aanwezigheid van de windhaag:
 - Een windbreker(beperking schade door wind). Bij uitrit minder bescherming door opening hierdoor windschade. Dit fruit wordt verkocht als industriefruit;
 - Bijhouden elk jaar: 3x per jaar (1x bovenzijde, 1x zijkant en andere keer andere zijkant);
 - Natte kopakker,
 - Vogelschade
 - Gebrekkige ruimte voor machines
 - De technieken en emissie eisen gewasbeschermingsmiddelen veranderen waardoor functie windhaag voor voorkomen drift in sloot wegvalt.
- De hagen zijn voor de akkerbouw funest vanwege de valwind, ziektes en onderhoud van sloten;
- Belangrijk om te beseffen dat het gaat om 90% eigenaren van land die hierop hun bedrijf uitoefenen en van leven tegenover landschap/cultuurhistorie;
- Er is behoefte aan meer duidelijkheid over de cultuurhistorische waarde van de windhagen? En wat wordt daar belangrijk aan gevonden?
- Wanneer er vanuit de maatschappij een wens is om iets met de windhagen te doen, dan is een stimuleringsregeling noodzakelijk;

Alternatieven

- Keuze vrijheid is voor de agrariërs van belang. Laat de instandhouding van de windhaag over aan de betreffende agrariër. En geen verplichting;
- Zonder er financieel iets tegenover te zetten gaat de instandhouding en eventueel andere opties, zoals contouren, niet lukken. Voor de agrariërs heeft de windhaag vrijwel geen voordeel en alleen maar last;
- Door prioritering creëer je ongelijkheid. Ook hierbij wordt opgemerkt dat voor agrariërs keuzevrijheid belangrijk is;
- Bij alternatief 4 worden vraagtekens gezet bij de technische uitvoerbaarheid, bijvoorbeeld in verband met eigendom, kabels & leidingen, breedte van de berm. Gaat lijken op Zeeland;
- Bij akkerbouw minimaal 1e 10 m geen windhaag. Partij producten die geteeld worden op hetzelfde perceel, waarvan de eerste meters van mindere kwaliteit is dan krijgt hele partij mindere waarde, bijvoorbeeld sprake van bij aardappels, wortels e.d;
- Met alleen subsidieregeling ben je er niet. Eigenlijk is een vergoeding van de inkomstenderving noodzakelijk. Hierbij speelt 10 - 20% waardevermindering bij verkoop grond aan akkerbouwer wanneer er windhagen omheen staat;
- Vanuit landbouw laten gaan zo als het gaat. Geen regulering. Overlaten aan de markt. Zolang ze er staan en er blijft fruitteelt dan blijven de windhagen. Als een fruitteler land erbij komt dan nog maar de vraag of er nieuwe windhagen komen, zoals eerder genoemd de noodzaak is nihil;
- Vanuit landschap en cultuurhistorie andere insteek;
- Maatschappelijke waarden vraagt om maatschappelijke bijdrage;
- Wat prevaleert? Welke waarde: landschap, cultuurhistorie of agrarisch;
- Landbouw heeft zorgen over wie de keuze maakt (democratie) wat betreft welke waarde prevaleert. Landbouw benadert het vanuit de financiële hoek;
- Mogelijk alternatief vanuit landbouw is singels om de erven in het oorspronkelijk fruitteeltgebied in plaats van windhaag;

- Link wordt gelegd met GLB. Dit is een extra inspanning van een agrariër waarmee en extra premie wordt verdiend. En als je niet mee doet dan is er niks aan de hand: keuzevrijheid;
- Een fonds komt aan de orde. Belangrijk te bepalen wie de deelnemers zijn. Alleen eigenaren gronden is oneerlijk, omdat het om maatschappelijke waarde gaat. Betalen wie er baat bij heeft.

3. Samenvatting / afsluiting

- Scherpere tegenstelling in het rapport aanbrengen tussen belangen landschap/cultuurhistorie en economisch belang. Daarbij vooral het agrarische deel scherper aanzetten;
- Begin bij vrijwilligheid;
- Consensus is er bij de deelnemers wanneer je iets wilt dan is het alternatief contouren het meest geschikt, mits financiële component voor tegenvallende resultaten agrariërs. Contouren zijn landschappelijk gezien goed. Cultuurhistorisch ligt dat nog wel anders;
- Consequenties van de keuze die gemaakt wordt voor diverse waarden zullen in beeld gebracht moeten worden;
- Landschapsbeheer bekijkt het vanuit praktische feitelijke situatie. Landschapsbeheer kan wat betekenen in advies sfeer. Advies bomen is inheems;
- Vanuit landbouw wordt benoemd keuzevrijheid in soorten;
- Proces: betrokkenen nogmaals betrekken door rapport toe te sturen;
- Bijlage in het rapport met een verslag van de bijeenkomst op 4 december 2019;
- Samenvatting / verslag bijeenkomst naar aanwezigen.

6.4. Legenda topografisch kaartmateriaal

	BAG pand gebruiksfunctie: a. winkel b. kantoor c. educatie d. bijeenkomst e. gezondheid f. industrie g. logies h. sport		BAG building usage function: a. retail b. office c. education d. gathering e. health f. industry g. lodging h. sports
	Wegen autosnelweg autoweg provinciale weg regionale weg lokale weg straat, verharde weg half verharde weg onverharde weg onverharde weg met bomen fietspad; voetpad/promenade busverkeer parkeerterrein weg in aanleg weg in ontwerp a. tunnel b. beweegbare brug brug op pijlers bospad		Roads motorway, highway trunk primary road secondary road tertiary road street, paved road semi-paved road unpaved road, track unpaved road with tree lines cycleway; footway/pedestrian bus lane or bus area parking road under construction planned road a. tunnel b. moveable bridge bridge on piers forest track
	Spoorwegen treinspoor met station tram/metro met station spoorbaanlichaam		Railways railway with station tram/metro with station railway body
	Hydrografie waterloop, smaller dan 3m waterloop, 3 - 6m waterloop, breder dan 6 m droge greppel of sloot a. koedam b. (grond)duiker a. pontveer b. vaarroute c. lichtopstand d. dukdalf e. kribbaak f. peilschaal g. talud, basalt, glooiing h. aanlegsteigers j. dok kilometerpaal langs water a. droogvallende grond b. dieptelijnen per meter c. krib, golfbreker d. drijvende bakens e. schelpdierpercelen		Hydrography water course, less than 3m wide water course, 3 - 6 m wide water course, over 6 m wide ditch a. dam b. culvert (siphon) a. ferry b. nautical nav. route c. light beacon d. mooring e. beacon f. water level gauge g. reinforced slope h. quays j. dock kilometer mark along water a. tidal flat b. isobath contours per meter c. jetty, breakwater d. floating beacons e. shellfish grounds
	Terrein akkerland bebouwd: bewoond bebouwd: industrie begraafplaats boomgaard boomkwekerij, tuincentrum bos: loofbos bos: naaldbos bos: gemengd griend, wilg populieren fruitkwekerij grasland, weide heide zand; duin ...met riet ...drassig		Terrain arable land built-up area: residential built-up area: industrial cemetery orchard tree nursery, garden center deciduous forest coniferous forest mixed forest osier, willow poplar low orchard, fruit meadow, grasslands heath sand; dune ... with reed ...marsh, swamp
	Overige lijnen a. vlampijp b. schoorsteen c. religieus geb. d. gemaal e. tankstation f. zwembad g. windturbine h. markant obj. j. windmolen k. windmolentje l. zendmast; C2000 mast m. monument n. begraafpl. o. hunebed; grafheuvel p. camping q. kapel; kruis r. sport; golf; ijsbaan; tennis s. losse boom; bomenrij t. telescoop; zenderpark u. heliport; zweefvliegveld v. km-bord; spoorwegkruising w. (strand)paal; grenspaal x. peilschaal y. afsluiting z. ANWB paddenstoel; bushalte		Other lining a. flare pipe b. high chimney c. religious loc. d. pumping stat. e. gas station f. swimming pool g. wind turbine h. landmark j. windmill k. windpump l. telecom mast; C2000 mast m. monument n. cemetery o. dolmen; tumulus p. camping q. chapel; cross r. sports; golf; skating; tennis s. free tree; tree lining t. telescope; telecom masts u. heliport; glider site v. km. sign; level rail crossing w. (beach) pole/pile; pole x. waterlevel gauge y. no access z. Cycling waymark; bus stop
	Grenzen a. afastering b. muur hoogtelijnen per 2,5m steile rand, helling dijk; paalwerk lage wal; haag geluidswering hoogspanningsleiding + mast buisleiding ondergronds		Borders a. wire fence b. wall elevation contours per 2.5 m escarpment, slope dike; pole row earth bank; hedge sound-proof barrier high voltage power line + pole pipeline or cable (underground)
	Labels a. A-weg b. N-weg europese snelweglabel postcodegebied (uit BAG) Voorzieningen a. provinciehuis b. gem.huis c. brandweer d. ambulance e. politie f. kmar g. meldkamer h. rijksdienst i. paleis j. defensie k. waterschap l. ziekenhuis m. psych. zorg n. rechtbank o. penitentiair p. jeugdinstelling q. GGD r. knrm s. reddingsbrigade		Labels a. highway b. trunk/primary european highway label zipcode area (from BAG centroid) Amenities a. provincial hall b. town hall c. fire station d. ambulance e. police f. milit. police g. collctr. h. civil service i. palace j. military k. polder board l. hospital m. mental institution n. courthouse o. prison p. juvenile prison q. pub. health r. water rescue s. water rescue
	Risico objecten BRZO (zware ongevallen) ammoniak chemisch defensie emplacement gas; LPG munitie; ontploffing; vuurwerk nucleair opslag gevaarlijke stoffen overig risicogevend vervoer gevaarlijke stoffen energiecentrale; trafostation		Hazardous locations BRZO (high-impact risk) ammoniac location chemical location military location rail emplacement gas; LPG ammunition; explosive; fireworks nuclear power plant storage of hazardous goods miscellaneous hazardous transport of hazardous goods power station; transformer stat.

kaartprojectie: EPSG:28992 (RD). De kaart is noordgericht.
RD grid: elk hokje meet 1x1 km.

bronvermelding en colofon:
terrein, spoor en paden uit Basisregistratie Topografie (BRT/Top10NL), Kadaster
gebouwen: Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Gemeenten + Kadaster
wegen (+terrein, gebouwen buitenland): OpenStreetMap (OSM), OSM community
reliëfschaduw Actuele Hoogtebestand NL (AHN2 0.5x0.5m), RWS/Waterschappen
Bathymetrische data zoete wateren: Hydrografische dienst Defensie
Hydrografische puntendata: Rijkswaterstaat DNZ
risicogevende objecten en buisleidingen uit nederland.risicokaart.nl.
Paddenstoelen: RWS Bewegwijzeringsdienst. OOV POI's: www.imergis.nl.
samenstelling en vormgeving: Jan-Willem van Aalst, geo@imergis.nl

map projection: EPSG:28992 (RD). The map faces north.
RD grid: each square measures 1x1 km.

source attribution and colofon:
terrain, railway & paths: Base Registry Topography (BRT/Top10NL), Kadaster
buildings: Base Registry Adresses & Buildings (BAG), Municipalities + Kadaster
roads (+landuse, buildings DE+BE): OpenStreetMap (OSM), OSM community
hillshading: Current Elevation Registry NL (AHN2 0.5x0.5m), RWS/Polder boards
Bathymetric data on freshwater: Hydrografische dienst, Defensie
Hydrographic point data: Rijkswaterstaat DNZ
hazardous objects and underground pipelines from nederland.risicokaart.nl.
Waymarks: RWS Bewegwijzeringsdienst. OOV POI's: www.imergis.nl.
Compilation and cartographic design: Jan-Willem van Aalst, geo@imergis.nl

Legenda topografische ondergrond kaartmateriaal

Colofon

Windhagen Dronten - Onderzoek naar mogelijkheden tot behoud van landschappelijke
karakteristieken van windhagen in fruitteeltlocaties is een uitgave van Eelerwoude.

Projectgegevens:

Project: P8372
Redactie: Eelerwoude
Vormgeving: Eelerwoude
Drukwerk: Eelerwoude, Goor
Bestandsnaam: 22102019_8372_RK_Windhagen Dronten.indd

Projectteam Eelerwoude:

Projectleider: Michiel van Amersfoort
Landschapsarchitect: Chris Mudde
Projectsecretaresse: Josee Gijsberts

Eelerwoude heeft vestigingen in Goor, Diever, Culemborg en Wassenaar.

© Eelerwoude 2019, niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden zonder schriftelijke toestemming van Eelerwoude, Mossendamsdwarsweg 3, 7470 AB
Goor.

www.eelerwoude.nl

